

Mallorca - Estiu 2015

TOT INCLÒS

Danys i conseqüències del turisme a les nostres Illes

LLOGUER TURÍSTIC Turisme immobiliari, l'última frontera - **Macià Blázquez Salom** / Què suposa l'ús turístic d'habitatges? - **Jaume Canals Bestard i Macià Blázquez Salom** / Sota el volcà: On el turisme desnona la joventut i la gent empobrida - **Joan Buades** / Desmantant Airbnb - **Albert Arias Sans**

LABORAL Una altra volta de rosca - **Antoni Pallicer Mateu** / La precarietat laboral de les cambres de pis - **Ernest Cañada**

PENSAMENT La ideologia del turisme - **Antoni Pallicer Mateu**

CORRUPCIÓ Pomes podrides? - **Eliseu Casamajor**

IMPACTES L'impacte lingüístic del turisme a les Illes Balears - **Joan Miralles Plantamor** / La mercantilització dels espais naturals protegits a les Balears - **Antoni Muñoz Navarro** / És l'energia, idiota! - **Eliseu Casamajor** / La mar: Un femer velat als turistes - **Gabriel Mateu Janer**

RESISTÈNCIES Un exemple de les lluites contra la turistització de la vida a la Barcelona massificada: el barri de Gràcia - **Xavier Castelló**

ALTERNATIVES L'alternativa està en la disputa - **Ernest Cañada**

QUI ÉS QUI? Les cares ocultes del poder - **Antoni Pallicer Mateu**

DOSSIER Agressions al territori derivades de l'expansió turística / La fragilitat dels ecosistemes balears i la seva dinàmica ecològica - **Eduard Cuadrado de Juan** / Hotels als fars públics. Un nou sacrifici als Déus del turisme - **Jaume Adrover**

Editorial

Tot indica que enguany tornarà a ser un any rècord d'arribada de turistes a les Illes. Les zones costaneres estan al màxim de la seva capacitat i a l'interior el tragí en els moltíssims xalets que es lloguen és continu. Aquí, i a les carreteres plenes de cotxes de lloguer, és on es nota més aquest augment en l'arribada de turistes. Igualment, a Ciutat, on abans la invasió turística no s'hi acostava, ara vessen carrers plens de *guiris* que han desembarcat d'un monstruós creuer, que acaben de sortir del pis que han llogat o de l'hotel boutique on s'allotgen.

El sector turístic s'ha diversificat i renovat, com diria un economista. En canvi, la nostra economia és més monolítica que mai: tot gira al voltant del turisme. Aquesta dependència dels fluxos turístics -i de les grans multinacionals que les manegen- és celebrada per molts, fins i tot dins amplis sectors de l'esquerra, que per exemple veuen amb bons ulls el boom del lloguer turístic. Però, darrere de la propaganda que ho pinta d'economia col·laboradora o redistributiva s'hi amaga una crua realitat que il·lustren tres dels articles que trobareu en aquest monogràfic.

Per altra banda, enguany s'han intensificat els grans projectes urbanístics i de construcció d'infraestructures que directament o indirectament estan relacionats amb l'expansió turística. Uns projectes que suposen una ferida més al nostre malmenat medi ambient, els quals, per res, no beneficiaran al gruix de la població. La fal·làcia de la generació de llocs de treball, cada vegada més, és vista com el que és: grans beneficis econòmics per uns pocs i explotació laboral per una majoria. El dossier que hi trobareu en les pàgines centrals n'és una petita mostra.

Així i tot, el tomb en l'escenari polític pareix que pot suposar un petit entrebanc en aquesta total turistització de les nostres illes. Però no ens feim il·lusions. El nostre objectiu va molt més enllà d'aturar els peus als hotelers. No volem gestionar el desastre per fer-lo més digerible, el volem capgirar de baix a dalt. L'arrel dels grans problemes als quals ens enfrontam ens ho indica. Anem a sembrar, idò, una nova societat. Tot inclòs.

Turisme immobiliari, l'última frontera

El PP ha legislat per impulsar l'especulació immobiliària.

Macià Blázquez Salom

El Partit Popular ha emprat la seva majoria absoluta a les Illes Balears per legislar noves lleis que han seguit impulsant l'especulació immobiliària, sempre molt lligada al negoci turístic. Tant és així, que el govern, presidit per José Ramón Bauzá, va fer seva la normativa redactada pels serveis jurídics de les pròpies cadenes hoteleres (Mon-Lex-Hispajuris, Pradel, Alarcón, Serra & Asociados Abogados y Asesores...). Amb aquesta nova normativa, els hotelers poden canviar l'ús dels seus establiments i fer-los entrar així als circuits financers, com un actiu més (igual que es va fer amb les hipoteques per la compra d'habitatges o s'està fent amb l'assistència sanitària, l'educació o les pensions). Aquest canvi deroga el principi d'exclusivitat d'ús dels establiments d'allotjament turístic i possibilita que les «fàbriques» dels nostres ressorts turístics canviïn les seves funcions per convertir-se amb allò que el mercat demani: apartaments, bars de luxe, centres comercials, discoteques, despatxos... Alguns hotels, per exemple, ja es venen segmentats en suites residencials d'alt nivell, mitjançant la nova fórmula dels *condo hotels*. La Llei 8/2012 del Turisme de les Illes Balears, promoguda per l'exconseller Carlos Delgado Truyols, n'és el màxim exponent d'aquesta legislació. Però va ser l'anterior govern qui inicià l'amnistia urbanística pels hotelers, amb Miquel Nadal Buades d'Unió Mallorquina com a Conseller de Turisme.

I és que els hotelers han dominat el negoci com una oligarquia, aliats amb els règims polítics i els capitals transnacionals dels operadors turístics. Amb l'actual crisi, han reprès el seu interès per les nostres illes, tornant de la seva expansió global que començaren als anys 1980. L'explicació del seu renovat interès per invertir a les Illes Balears la podem trobar en la inestabilitat política, l'encariment energètic i el retraïment de la demanda turística. En aquest context, les inversions immobiliàries a les Illes Balears mostren més rendibilitat i seguretat, ben defensada per l'Euro i l'OTAN. Altres (des)regulacions van en la mateixa línia de mercantilitzar territori, mitjançant mecanismes per aconseguir: legalitzar xalets a foravila, afavorir l'ús turístic d'habitatges, promoure més creixement urbanístic exprés amb «declaracions d'interès autonòmic», eximir les «zones turístiques madures» de les limitacions al creixement que imposa el planejament, ampliar ports

Calvià Beach Resort és el nou nom que es vol donar a Magaluf, després d'haver promogut una campanya de desprestigi del turisme de classe obrera.

esportius, construir nous camps de golf o polo, etc.

Els condo hotels es venen fragmentats en suites i locals als capitals financers

Les darreres temporades marquen rècords en afluència turística (més de 13,5 milions de turistes vengueren a les Illes Balears el 2014) i amb guanys corporatius, segons declaracions d'Aurelio Vázquez, president de la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca, a Futur; mentre la societat es deteriora per la precarietat laboral i l'abandonament escolar, que assoleix el màxim estatal i creix a les Illes Balears i al País Valencià, segons el Ministeri d'Educació. El bloc hegemònic elabora, mentrestant, un consens contra el turisme de masses per desplaçar als clients de menor poder adquisitiu i afavorir l'elit. Aquesta elit acumula capital amb més desposseïció dels nostres béns públics i comuns: les platges per fer *beach clubs*, el condicionament dels fars per muntar-hi establiments de luxe, l'apropiació dels ports pels rics o la reserva de paisatges i de camins rurals per les seves piscines i els seus cavalls.

Una prova més de l'ampliació del seu abast territorial és la derogació dels Plans d'Ordenació de l'Oferta Turística, que regulaven urbanísticament les zones turístiques, allà on es troben els ressorts

hotelers. El criteri de fons era diferenciar el seu ús, tractant-les com urbs monofuncionals que calia dotar i ordenar com espais de producció. La nova Llei del Turisme crea la figura del Pla Integral de Turisme de Balears que amplia l'abast de la «valorització» turística vers tot el territori. Subsegüents Plans Integrals d'Àmbits Turístics i Plans de Desenvolupament Turístic promouen ja la turistització de tot, amb la màxima de desestacionalitzar i ser més competitius per seguir creixent.

L'última frontera d'aquesta economia del *cowboy* -basada en la idea de que els recursos són il·limitats- consisteix en collar encara més la societat i el medi ambient de les Illes Balears. En un escenari d'antiutopia, d'agreujament de la crisi ecològica i de la desigualtat social, ens assignen la funció de ser un refugi per elits benestants, amb un entorn privilegiat i segur per ells. És clar que l'habitabilitat es ressentirà aquí, però ho farà encara més als territoris més desafavorits.

Tot el territori s'oferta ara als mercats turístics i immobiliaris

Per combatre-ho, la demanda de protecció ambiental i territorial també ha de reclamar una millor distribució de la riquesa i un decreixement urbanístic que minvi la pressió sobre l'entorn.

Aquest monogràfic sorgeix d'un grup de feina de la Coordinadora Llibertària de Mallorca, al qual s'ha sumat el Front Comú en Defensa del Territori. Volem agrair a totes aquelles persones que han col·laborat per fer possible aquesta publicació, en especial a les correctores i a Pau Oliver per la il·lustració de la portada.

Sou lliures de copiar, distribuir i comunicar públicament aquest periòdic amb les següents condicions:

Reconeixement. Heu de reconèixer els crèdits del periòdic de la manera especificada per l'autor (però no d'una manera que suggerixi que us donen suport o rebeu suport per l'ús que en feu).

No comercial. No podeu utilitzar aquest periòdic per a finalitats comercials.

Sense obres derivades. No podeu alterar, transformar o generar una obra derivada d'aquesta obra.

Scribus

Aquesta publicació ha estat maquetada amb programari lliure.

Què suposa l'ús turístic d'habitatges?

De cada dia més turistes s'allotgen a cases i no a hotels. Què té de dolent això?

Jaume Canals Bestard
Macià Blázquez Salom

L'agost de 2014 s'assolí el pic de quasi 2 milions de persones presents a les Illes Balears (el dia 7, exactament 1.983.877 persones, segons l'índex de pressió humana que calcula l'Institut Balear d'Estadística). Aquell any hi havia un poc més d'1,1 milions d'habitants empadronats (1.103.442, amb data de l'1 de gener, també segons l'IBESTAT). Si el nombre de llits turístics reglats era de 424.636 (segons l'Agència del Turisme), llavors al 100 % d'ocupació d'hotels i apartaments, 455.799 persones presents l'agost de 2014 o no eren turistes (per exemple, podien ser treballadors temporers no empadronats) o eren turistes que s'allotjaven en habitatges i no en l'oferta turística reglada.

Aquesta mateixa reflexió ha motivat diversos estudis interessats a determinar l'oferta turística il·legal. Els resultats indiquen que entre el 25 i el 44 % dels turistes s'allotgen en habitatges i no en hotels o similars. El lobby de les cadenes hoteleres, Exceltur, és l'autor d'un d'aquests estudis per denunciar el que consideren competència deslleial.

La (re)regulació neoliberal

La legislació turística balear, com ara les lleis del turisme de 1999 i 2012, regula l'oferta d'allotjament turístic, d'hotels i similars, que han de complir una sèrie de requisits, com per exemple contractar treballadors amb conveni laboral. També possibilita la legalització de l'ús turístic d'habitatges, però només per als unifamiliars, és a dir, només ho permet a xalets i no a pisos. El febrer de 2014 s'havien legalitzat 27.948 places d'aquest tipus, especialment xalets a fora vila.

El conseller de Territori de l'anterior Govern, Gabriel Company Bauzá, ha promogut legislació afavoridora d'aquesta urbanització rural extensiva. Durant l'inici de la legislatura, Company facilità la legalització de parcel·lacions, encara que quedassin dins espais naturals, o la perforació de petits nous pous, fins i tot en aquífers sobreexplotats. La denominació d'aquesta Llei 7/2012 –de mesures urgents per a l'ordenació urbanística sostenible– és una bona mostra del seu cinisme. L'any 2014, el mateix Company promogué les lleis d'ordenació i ús del sòl, que fan possible l'amnistia de xalets il·legals, i també la Llei agrària per potenciar l'ús turístic i urbanístic de les explotacions rurals i dels espais naturals.

Com afecta a la nostra societat que cada dia més turistes s'allotgin en habitatges i no en places turístiques reglades?

El lloguer turístic d'habitatges pot afavorir l'ingrés de rendes per a les classes propietàries. Per aquesta via, població benestant i propietària de més d'un habitatge pot ingressar lloguers de 2.000 € per setmana per un sol xalet o de 600 si és un pis. És, per tant, una manera de socialitzar els guanys entre la burgesia a l'hora que s'esquiva l'oligopoli hotelier. D'altra

banda, l'allotjament de convidats pot aportar rendes complementàries a persones entrampades per la compra d'un habitatge. Així, es pot desenvolupar una economia col·laborativa (P2P) o d'intercanvi temporal de cases.

Pel costat dels inconvenients, pot suposar l'encariment de l'habitatge, la qual cosa dificulta l'accés de la població de menys ingressos a aquesta necessitat bàsica. L'increment de demanda revifa la bombolla immobiliària amb l'augment de pressió sobre els recursos naturals. El lloguer turístic d'habitatges estén la pressió turística sobre tot el territori, més enllà dels complexos turístics, no té en compte les limitacions al creixement de la capacitat d'allotjament turístic i provoca frau fiscal; a més, no inclou la prestació de serveis que dóna llocs de feina, la qual cosa suposa el desmantellament del teixit laboral i productiu.

Els propietaris de més d'un habitatge poden extreure una renda del lloguer turístic

La situació actual del lloguer d'habitatges turístics es podria considerar, en l'àmbit polític, una pugna entre els dos poders econòmics vigents arran de la bombolla immobiliària a Mallorca: un, el lobby turístic, sempre present, i l'altre, el lobby immobiliari, que ha reviscolat després de la fallida al 2008. Palma pot ser el mirall en què es reflecteix la lluita d'aquests dos poders.

Palma, dins murades, a tall d'exemple

A Palma, ja el 2001 (Vives, S. 2008), el centre tenia un índex d'habitatges buits d'entre 206 i 411; i el preu de l'habitatge al 2006, segons calculà la mateixa Vives (2008), se situava en aquesta zona entre els més cars de la ciutat, tot i que amb variacions a la zona del centre de Palma, ja sigui el Call o el Puig de Sant Pere, o a la zona del barri del carrer de Sant Miquel i el Sindicat.

En tot cas, si contrastam aquestes dades amb la web més clàssica i famosa per al lloguer d'habitatges turístics, ens trobam amb les dades següents: 796 habitatges per a 2 persones; si introduïm com a paraula clau «centre», més de 387 corresponen al centre de Palma o al barri antic. Dels habitatges localitzats al centre només 4 es lloguen per un preu superior o igual

Fora vila es farceix de xalets per a lloguer turístic.

El casc antic es torna intransitable i s'encareix per a viure-hi degut al trànsit de creueristes i al lloguer turístic d'habitatges.

als 220 € per nit. Si baixam a 150 € per nit, arribam a 28 lloguers; a 100 €, 72 lloguers, i a 50 € per nit, uns 300 lloguers. Aquests preus suposen una competència directa als hotels urbans de l'interior de la ciutat; a més a més, fan dels habitatges elements purament especulatius.

Palma ha estat qualificada com la millor ciutat del món per viure-hi, segons el diari dominical britànic *The Sunday Times*. El glamur de les parts antigues i cèntriques atreu turistes a la recerca d'experiències «autèntiques». Així, els carrers de Ciutat es converteixen en aparadors –com els corredors d'un complex comercial o d'un hotel de tot inclòs–, buits de «comunitat»: urbs, però ni polis ni ciutat de veritat.

El dret a l'habitatge es deteriora per als menys afavorits

Un mercat en expansió

Totes aquestes xifres marquen la trajectòria d'una tendència que s'intensifica amb l'increment del lloguer turístic i que afectarà greument el panorama socioeconòmic local. Pensam que Palma és només la punta de llança d'aquest procés.

El lloguer turístic també és una competència directa no reglada a l'hegemonia dels hotels rurals i dels agroturismes. Ara també s'estén als habitatges dels nuclis rurals, a pobles que puguin tenir una característica peculiar i que siguin atractius per al turista que cerca l'arcàdia rural autèntica. El lloguer de finques rurals s'ha estès durant els darrers anys, però ha estat el boom de les pàgines d'Internet de lloguer d'habitatges el que ha difós més aquesta pràctica.

Un corol·lari de forts canvis socials i econòmics han augmentat la pressió sobre els governs amb l'exigència de la legalització. El resultat queda palès amb l'aparició de la Llei del turisme de les Illes Balears i la polèmica entorn del seu Reglament, aprovat pel Decret 20/2015. Aquest decret defineix els canals de co-

mercialització, que només podran emprar els habitatges que compleixen les condicions de la Llei i que exclou, per exemple, els pisos d'edificis plurifamiliars.

Les ciutats, els pobles i la ruralia que s'estan construint i modificant es converteixen en escenari irreal, d'*atrezzo*, on no existeix l'espai viscut, ja que s'ha convertit en un buidatge del centre de la ciutat de Palma i dels pobles i les zones rurals atractives per al mercat turístic; es consolida i s'estén la gentrificació. Així les coses, és previsible que s'agreugi la pèrdua d'habitatges pels desnonaments de llogaters i propietaris, ja no tan sols per no poder pagar el lloguer o la hipoteca, sinó també per l'increment dels preus. Cal recordar que ha estat l'increment desorbitat dels lloguers dels locals el que ha buidat la ciutat antiga de Palma de comerços emblemàtics, com també hi ha contribuït la competència de les grans franquícies.

Els carrers del casc antic es converteixen en passadissos d'un complex comercial o d'un hotel de tot inclòs: buits de comunitat

El lloguer d'habitatges turístics pot ser en pocs anys un catalitzador dels canvis en l'espai urbà. Com sempre, aquests canvis seran en perjudici de les classes més desafavorides, que hauran de refugiar-se en altres zones. Aquesta lluita entre els dos poders hegemònics, l'hotelier i l'immobiliari, serà una partida d'escacs entre poderosos, en què «la banca» sempre guanya i els més pobres perden.

Bibliografia emprada:

Vives Miró, S. (2008). Les implicacions socials de la lògica financera de l'habitatge. L'exemple de Palma. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 66, pp. 75-99.

Sota el volcà: On el turisme desnona la joventut i la gent empobrida

Necessitem repensar la resistència anticiment i antiinvasió turística en termes de proposta d'apoderament pel benestar de la comunitat.

Joan Buades

Les urgències ambientals solen estressar tant les lluites locals i ecologistes que no sol quedar temps per fixar-se en la dimensió social del totalitarisme turístic. Però el paisatge humà que resulta de l'impacte sostingut de la piconadora especulativa sobre el territori mereixeria la nostra atenció preferent. Vull dir, si estímem la terra, la comunitat i la llibertat. I si volem entendre les societats turístiques com a laboratoris avançats de depredació turbocapitalista.

Parem atenció a Eivissa, l'illa dels diners segons un al·lucinogen i memorable reportatge de La Sexta. A punt d'encetar la temporada de 2015 amb macrofestes *opening* a unes megadiscoteques de fama mundial, les previsions són d'eufòria econòmica. De fet, l'any passat el PIB d'Eivissa ja va créixer el doble que la mitjana espanyola (2,7 % vs. 1,4 %) i la gran patronal preveu que enguany es torni a batre rècords liderant la creació de riquesa a l'arxipèlag balear¹.

En contrast letal, dues notícies soltes de la premsa local ens deixen estabornits. La primera ens descobreix que una dotzena de webs ofereixen més de 12.000 allotjaments de lloguer turístic a Eivissa². No parlem de places sinó que la majoria d'allotjaments (que inclouen tipis indis, cabanes, cases de pedra, vaixells...) permeten la pernocta grupal, per la qual cosa, només en places residencials no hoteleres, un grapat de webs no controlades per la Hisenda espanyola estarien oferint prop de 50.000 llits en una illa amb una població permanent inferior a 150.000 persones. En cap dels anuncis no surt el detall de l'IVA ni si s'hi inclouen les taxes per serveis municipals.

El 2014 més de mig milió de turistes va declarar que s'allotjava fora dels hotels, més del doble que l'any 2011. Tres cinquenes parts (més de 300.000) haurien dormit a l'illa en allotjaments il·legals. Serien més del triple que tres anys abans. Per tant, l'oferta extrahotelera d'allotjament està vivint un boom i la part il·legal creix molt per sobre de la mitjana. Naturalment, algú està guanyant-hi, i molt. En dades oficials, que sempre són un pàl·lid reflex de l'economia real en les societats turístiques, l'allotjament residencial no hoteler va suposar un terç de la despesa turística total a Balears l'any passat, més que duplicant els resultats de principis de la dècada. En zones d'interior, poden pagar-se per un adossat amb tres habitacions i piscina 30.000 € de lloguer per cinc mesos. A la costa, un apartament d'una sola cambra «amb quatre places» es lloga per 595 € la setmana el juliol i l'agost. Com diu l'articulista: «Sale a 150 € por cabeza, un chollo para universitarios ávidos de juergas en Ibiza que con tal de reducir gastos convierten los pisos en estivales casas patera y se alimentan a base de chips y cervezas».

L'altra notícia esborronadora s'indigna perquè «el descontrol de los alquileres

turísticos deja sin casa a ibicencos y residentes»³. Documenta casos com el de pisos de dues habitacions en un barri turístic amb una important població treballadora que es lloguen per 500 € però només de novembre a abril perquè, a partir d'aquí, si vols quedar-hi, el preu es dispara fins als 1.800 €. I pot llegir-s'hi que hi ha una nova «fauna» que s'està fent d'or rellogant. La Susanna, una noia eivissenca de 30 anys que ha hagut de tornar a viure amb la família a causa d'aquesta picaresca massiva a costa del dret a l'habitatge, relata com:

«Tengo un amigo alemán que paga precios desmesurados para alquilar propiedades para todo el año y en verano las realquila por días. Vive con su novia rusa, ni hablan español y viven a tutiplén gracias al dinero que ganan realquilando los alquileres. Y yo le digo, «¿A tí no te ponen en el contrato que no puedes realquilar?» y me responde que la dueña más o menos lo sabe. Él vive aquí la gran vida. Tiene tres o cuatro casas alquiladas todo el año y vive como Dios.»

L'oferta extrahotelera d'allotjament està vivint un boom i la part il·legal creix molt per sobre de la mitjana

Estem parlant d'un desnonament a l'engròs de la joventut i les classes empobrides de l'illa. Les alternatives —és un dir-són compartir pisos minúsculs i caríssims, tornar a viure amb la família o fer una vida nòmada a força d'anar transitant de contracte de lloguer propi per a l'hivern i compartir casa o tornar amb els pares a l'estiu. Sense oblidar que cada cop hi ha més emigrants a l'exterior per mor del cost prohibitiu de l'habitatge i de la vida quotidiana a l'illa.

La factura comunitària d'alimentar cegament el creixement turístic i residencial comença a ser impagable a destinacions com Eivissa. La distància entre els superrics d'aquí i de fora s'extrema. L'1 % que se n'aprofita descaradament té a la seva disposició els grans mitjans de comunicació locals amb què mostrar a la població colonitzada i aculturitzada què ha de pensar. Per exemple, aplegats pel Banc de Sabadell i Diario de Ibiza, recentment bona

Les treballadores que no participen de la bauxa i el luxe d'Eivissa.

Eivissa, una illa on els rics s'ho passen d'allò més bé.

part dels capitosts de la indústria turística insular ens repartien píndoles ben amargues que sintetitzen de què va el capitalisme extrem versió turística. Alonso Marí Calbet, hotelier i navilier amb un peu a Mèxic i un altre a la Itàlia que ocupa Formentera a l'estiu, confessava que «cuálquier inversión que se programe por debajo de un GOP (Gross Operating Profite, es decir, el resultado de explotación) del 30 % es un fracaso económico». I Pedro Matutes, l'hereu per excel·lència del caciquisme de l'illa, es mostrava sensible a la necessitat de «pensar també en los residentes». Els interessos d'aquests i dels turistes «por lo general siempre han sido bastante convergentes» en aspectes com «la seguridad» o «que las zonas públicas comunes estén limpias».

Estem parlant d'un desnonament a l'engròs de la joventut i les classes empobrides de l'illa

Cap d'ells sembla tenir la més mínima preocupació perquè el jovent insular tingui bones oportunitats de formació i de vida. Tot això coincidí amb la notícia, tremenda, que les Balears són la segona regió de tota la Unió Europea en abandonament escolar després de les Illes Açores, d'acord amb dades de l'Eurostat. Sense casa, sense estudis, ser jove a Eivissa, l'illa de la Festa, és el retrat cru del nou precariat indefens, nòmada i aculturitzat

que fabrica industrialment el turbocapitalisme neoliberal arreu del planeta. De fet, el nínxol laboral emergent per a molts d'ells és recórrer el món al llarg de l'any a l'aventura i de forma individual per tal de tenir feina: l'estiu a l'illa i després anar buscant la temporada alta a Tailàndia, Bali, les Canàries o el Carib i viceversa.

En qualsevol cas, per si a algú en aquests temps calamitosos se li ocorregués proposar cap regulació sobre el sector turístic a fi de garantir la seva justa distribució de beneficis, Abel Matutes, el padrí tradicional d'Eivissa que ha sabut fer calaix indistintament durant la Dictadura, la restauració borbònica del 78 i l'Europa neoliberal, membre de la Trilateral, intenta tancar qualsevol discussió amb un pensament màgic que sona a amenaça:

«El sector turístico es un sector donde no hay lucha de clases. Los trabajadores no se sienten discriminados y mis propios empleados, desde el pinche de cocina al recepcionista, me piden cómo irá la temporada. Están pendientes de que las cosas vayan bien y si ven amenazado su bienestar, y creen que pueden trabajar menos meses, su reacción irá en contra de los partidos políticos que no tengan en cuenta esta realidad»⁴.

Volem viure a l'illa, a la terra. La nostra gent de baix té dret a un sostre i a una feina dignes. A l'inrevés dels murs del 68, ara toca: «Sota la platja, la indignació». I no només a Eivissa, deixeu-me que us ho digui.

1 EFE (2015, 12 de març). La CAEB prevé que la economía balear crezca en 2015 por encima del 2 %. *Diario de Ibiza*.

2 Romero, J. M. L. (2015, 16 de març). Una docena de webs ofertan 12.000 alojamientos en alquiler en Ibiza. *Diario de Ibiza*.

3 Aversa, L. (2015, 18 de març). El descontrol de los alquileres turísticos deja sin casa a ibicencos y residentes. *Noudiari.es*.

4 Mestre, J., Escribano, S. (2015, 15 de març). «Imponer la ecotasa sería pegarse tiros en los pies». *Periódico de Ibiza*.

Nota: L'article el podeu trobar sense modificacions a Albasud.org, on originalment va ser publicat el 19 de març de 2015.

Desmuntant Airbnb

Apunts crítics sobre el cas de Barcelona.

Albert Arias Sans

L'anomenada *economia col·laborativa*, emergida abruptament en els darrers anys, es ven a sí mateixa com un nou paradigma econòmic basat en la revalorització de béns en desús i la facilitat de connectar usuaris i clients potencials arreu del món. Una proposta que, segons els seus valedors, elimina intermediaris, fomenta la reutilització i l'optimització dels recursos i crea comunitats de consum al marge dels models de mercat tradicionals. El sector dels allotjaments turístics és un dels àmbits amb major presència d'aquesta nova manera de fer que, tanmateix, es concreta en pràctiques ben diferents: des de cedir gratuïtament un sofà, a intercanviar la llar de forma simultània fins al lloguer temporal de béns immobiliaris.

Aquest article té com a objectiu analitzar de forma crítica el lloguer a curt termini de pisos i habitacions a Barcelona sota aquest nou «paradigma», advertint que darrere la retòrica d'emancipació, redistribució i autenticitat s'hi amaguen unes pràctiques rendistes privatives que poden tenir uns costos externs i d'oportunitat molt elevats. Per fer-ho, em centraré en l'oferta publicada en una de les empreses estendards de l'*economia col·laborativa*: Airbnb. Creada el 2008, aquesta plataforma *on line* facilita el contacte entre els propietaris dels béns immobles - anomenats *amfitrions* - i les clients - anomenats *hostes* - cobrant una comissió variable del valor de la transacció, mediada per la mateixa empresa. Una firma amb poc més de mig miler de treballadors amb seu europea a Dublín i que, no obstant això, compta amb un valor de mercat superior a la gran majoria de grans cadenes hoteleres mundials.

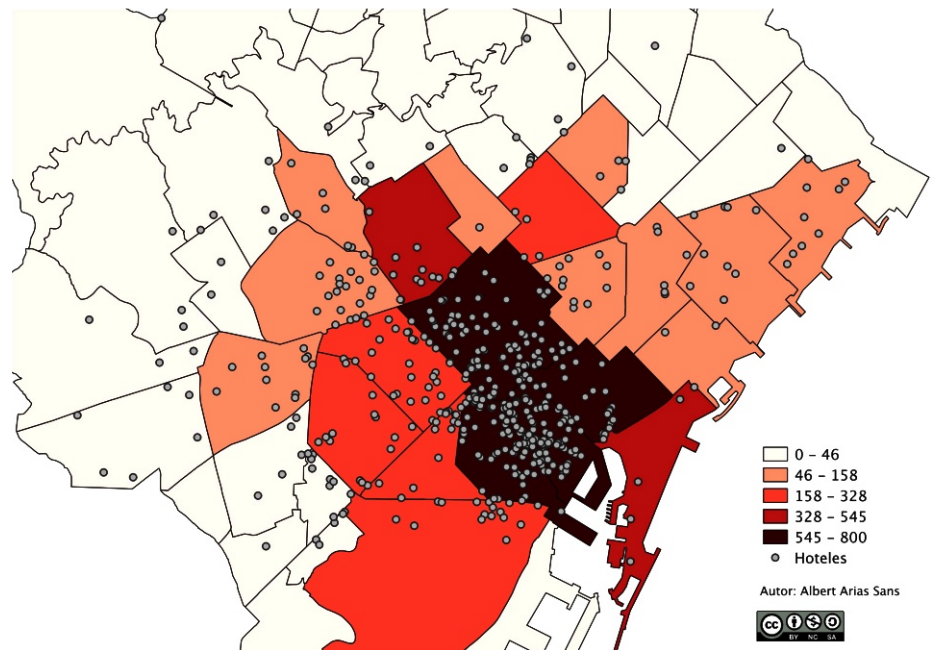
Segons Airbnb, Barcelona és la quarta destinació mundial en nombre d'ofertes al seu portal. Les dades recolzen la seva importància¹: 6.800 ofertes de pisos sencers i 4.800 ofertes d'habitacions en lloguer el maig de 2014. Al voltant de 30.000 llits estimats, que suposa aproximadament la meitat dels que sumen hotels, pensions i albergs (68.000, segons fonts oficials de l'ajuntament). No estem parlant doncs d'un fenomen aïllat de quatre entusiastes que comparteixen anècdotes viatgeres, sinó de milers d'allotjaments disseminats

en edificis residencials. Una oferta prou significativa en termes absoluts sobre la qual proposem una anàlisi crítica revisant els tres arguments que, segons l'empresa, atorguen d'un valor diferencial: la distribució espacial, l'excepcionalitat i a la capacitat redistributiva.

Parlem en primer lloc de la distribució espacial de l'oferta. La recerca ens demostra que, en contra del *mantra* de l'empresa, la seva oferta no està disseminada pels barris de la ciutat sinó altament concentrada en els barris centrals i fortament correlacionada amb la presència d'hotels. Algunes dades ho demostren: El 96 % de l'oferta es troba només en la meitat dels barris. El 60 % de l'oferta total s'ubica als districtes de Ciutat Vella i Eixample, els més turístics, i la resta la trobem sobretot en trames urbanes històriques de rendes mitjanes - Gràcia, Sants, Poble Sec, Poblenou - amb moviments socials que alerten de l'incipient impacte provocat per l'emergència d'allotjaments turístics. Enfocat de forma inversa, no és cert que aquesta oferta beneficiï directament els barris perifèrics.

El primer que ens hem de preguntar és si l'habitatge pot entrar a formar part d'aquesta lògica «col·laborativa», que no deixa de ser potencialment especulativa i amb un cost d'oportunitat social força alt

En segon lloc, pel que fa a l'excepcionalitat del tipus d'oferta d'allotjament, cal diferenciar de nou entre el lloguer d'habitacions en llars on hi resideix l'*amfitrió* i el lloguer del pis sencer. Si bé la primera tipologia és sens dubte la més excepcional, actualment no té un marc regulador i no pot ser valorada en termes legals. Tanmateix, el lloguer de pisos sencers per un període menor a un mes està regulat a Barcelona amb la figura dels Habitatges d'Ús Turístic (HUT) a través de la legislació catalana. A Barcelona hi ha un total de 9.606 HUT, sia en edificis sencers o disseminats en edificis residencials. Val a dir que, després de multiplicar per quatre el seu nombre des de 2012, d'ençà dels can-

Mapa de l'oferta de pisos sencers a Airbnb a Barcelona. Maig 2014. Elaboració pròpia.

vis legislatius per adaptar-se a la Directiva Europea de Serveis, actualment les noves llicències d'aquests pisos estan suspeses fins a l'aprovació d'un Pla Especial Urbanístic Regulador. Si bé no coneixem la xifra exacta, s'estima que aproximadament el 60 % dels anuncis de pisos sencers (4.000 aproximadament) no fan pública la llicència. Però encara n'hi ha més. La meitat dels anuncis irregulars els trobaríem a Ciutat Vella, un districte que va prohibir explícitament noves llicències de HUT al 2010 degut al seu elevat impacte. Així, ens trobem que, amb l'excusa de l'excepcionalitat, Airbnb és cavall de Troia de la desregularització urbanística contribuint a la sobreexplotació turística.

La recerca ens demostra que, en contra del mantra de l'empresa, la seva oferta no està disseminada pels barris de la ciutat sinó altament concentrada en els barris centrals i fortament correlacionada amb la presència d'hotels

La darrera qüestió està relacionada amb les suposades bondats la redistribució dels beneficis generats per la posada al mercat d'immobles o parts de l'immoble buits o infrautilitzats per ser consumits durant un breu període. Si mirem la concentració de la propietat de l'oferta, els resultats són flagrants. El 2,5 % dels «amfitrions» (moltes empreses camuflades en perfils personals) controlen el 30 % de l'oferta de pisos sencers. El 60 % dels anuncis són d'«amfitrions» amb més d'un pis anunciat. Però, a més, el relat insistent que els visitants ajuden a redistribuir la riquesa a través del consum de proximitat s'esvaeix quan es coneix que la presència a barris perifèrics és mínima. Xifres a banda, potser el primer que ens hem de preguntar és si l'habitatge, a diferència d'un cotxe o d'una plaça d'aparcament, pot entrar a formar part

d'aquesta lògica «col·laborativa», que no deixa de ser potencialment especulativa i amb un cost d'oportunitat social força alta si pensem que els rendiments del lloguer temporal poden ser 3 o 4 vegades més elevat que un lloguer convencional de llarg termini.

Airbnb és cavall de Troia de la desregularització urbanística contribuint a la sobreexplotació turística

Finalment, per tal d'abordar també la qüestió de les habitacions compartides, caldria posar sobre la taula l'assumpció que la redistribució de la riquesa del turisme passa per les possibilitats d'extracció de renda (encara que sigui del lloguer d'una part d'un pis) enlloc de per la fiscalització de les activitats econòmiques i del treball. Cada cop que algú parla de l'explotació d'actius immobiliaris com a forma de generar riquesa s'obvia la condició d'esser-ne el propietari, de poder afrontar les despeses i els riscos d'una inversió immobiliària o de la disponibilitat d'espai per acollir gent a casa. Caldria també revisar doncs els discursos derivats de l'*economia col·laborativa* que, sota el paraigua discutible d'un nou paradigma, aniquila tota responsabilitat fiscal i difumina perillosament el valor del treball en una barreja de renda del sòl, pràctiques de cura i monetarització dels afectes. Si exigim una millora de les condicions laborals i una responsabilitat fiscal al sector turístic tradicional, perquè obviar-ho en el nou escenari?

¹ Les dades presentades en aquest article són resultat de la recerca conjunta amb Alan Quaglieri que es publicarà aquest 2015.

Arias-Sans, A., Quaglieri, A. (en premsa). «Unravelling Airbnb. The case of Barcelona» in Richards, G., Russo, AP. (eds.) *Reinventing the local in tourism. Travel communities and peer-produced place experiences*. London: Channelview.

Turistes a La Rambla de Barcelona, on Airbnb concentra bona part de l'oferta. Foto: Carles Ribas.

Una altra volta de rosca

Cap al monocultiu turístic; cap a més explotació laboral.

Antoni Pallicer Mateu

El dia 12 del mes de gener de l'any passat el diari Ara-Balears es feia ressò de les darreres estadístiques econòmiques realitzades per l'INE (Institut Nacional d'Estadística) en les quals destacava que el sector terciari ja suposa més del 86 % del total del Producte Interior Brut (PIB) de les Illes Balears. La major part d'aquest se'l menja la indústria turística, la qual segons les dades del lobby de la patronal turística Exceltur, el PIB estrictament turístic de les Illes Balears suposa ja el 45,5 % del total, el més alt en diferència de l'Estat. En canvi, l'any 2011 el PIB industrial arribava al 7,6 % del PIB, on el sector de la construcció, que aquí a les Illes està principalment lligat al turisme, és la principal indústria. Finalment, el sector primari només suposa un testimonial 1 % de la riquesa creada a les Illes.

Amb aquesta petita radiografia a l'economia de les Balears ens podem imaginar ràpidament que aquí la majoria de treballs estan vinculats directament o indirectament al turisme. D'aquesta manera, l'estacionalitat, l'activitat laboral i econòmica realitzada en una part de l'any, és cada vegada més freqüent, i no només en el sector hotelier i de la restauració com veurem més endavant.

La feina vinculada estrictament al sector turístic

Aquí, com sabem, la figura laboral del fix discontinu és ja un dels contractes més comuns entre els treballadors i treballadores. Una modalitat de contractació que està plenament pensada pel sector hotelier, ja que només dóna d'alta als seus treballadors de confiança quan els interessa, durant la temporada alta, obligant als treballadors i treballadores a realitzar un caramull d'hores extra (que cada vegada més no es cobren, ja que quan la temporada arriba a la seva fi són canviades per dies lliures) i a estar disponibles gairebé tots els dies de la setmana. Per exemple, en aquests mesos és freqüent que hi hagi treballadors que no agafin cap dia lliure en tot el mes, un fet que amb l'excusa de la crisi està augmentant. Per contra, durant la temporada baixa, quan no els surt tan rendible obrir als hotelers, aquests mateixos treballadors han de triar entre viure dels subsidis de l'atur o cercar-se una altra feina de temporada. Una mostra

aquesta de la flexibilitat laboral que demanda el capital, la qual representa una altra versió d'aquella màxima capitalista: privatitzar els beneficis i socialitzar les pèrdues.

Però si els fixos discontinus són una mostra de la precarietat laboral relacionada amb el sector turístic, la situació de la gent amb contractes temporals encara és pitjor, ja que contínuament estan sotmesos al xantatge de l'acomiadament sinó reneixen l'establert per l'empresari de torn, que moltes vegades significa no tenir cap dia lliure o no cobrar les hores extra. A més a més, com denunciava el sindicat CCOO el passat dia 14 d'abril¹, els contractes a temps parcial són ja el 50 % dels contractes temporals a l'hoteleria. Uns contractes aquests que molts de pics són un frau de llei i una passa més en l'explotació laboral, ja que en realitat amaguen jornades completes de treball i hores extra.

Els contractes a temps parcial són ja el 50 % dels contractes temporals a l'hoteleria

Per altra banda, en l'hoteleria la divisió sexual del treball és molt marcada. Així, la feina de netejar i condicionar les habitacions estrictament està destinada a les dones. En canvi, en els serveis tècnics són els homes la majoria absoluta. Així mateix, amb l'arribada de la immigració, cada vegada és més freqüent que hi hagi una divisió del treball segons la procedència del treballador o treballadora. Per exemple, les feines menys visibles normalment són realitzades per gent de raça negra o àrab, mentre la de recepció sol ser del domini de la raça blanca.

El treball en els sectors subsidiaris de la indústria turística

Generalment, quan es parla del treball relacionat amb el turisme a tothom li ve en el cap la feina en la restauració, en l'hoteleria o en el transport de turistes, deixant de banda les condicions laborals que han de sofrir els treballadors que construeixen els hotels i apartaments i qui els condiciona: llanterners, electricistes, muntadors de mobles, així com també qui els fabrica.

Si els treballadors de les plantilles hoteleres ja saben de fa estona que és això de

Un dispositiu contra els suïcidis es desplaçà al Park Hyatt de Canyamel el passat dia 16 d'abril.

l'estacionalitat, ara també ho comencen a conèixer gran part dels treballadors assignats. La crisi provocà la desfeta de moltes empreses de la construcció i relacionades amb el moble, i ara, aquestes cada vegada més s'han hagut d'emmotllar en satisfer la demanda i exigències dels hotelers. Així, la feina que abans tenien repartida tot l'any, ara l'han de concentrar només en una part de l'any, en la temporada que els hotels tanquen i que aprofiten per fer reformes o canviar el mobiliari. Per això, és ja normal conèixer treballadors de la construcció o de la fusta que només treballen uns mesos a l'any, en els quals però han de suportar els frenètics i extenuants ritmes de treball que imposen els hotelers. Per exemple, en una reforma d'hotel el més normal és que els picapedrers i paletes treballin una mitjana de 60 o 70 hores a la setmana. Igualment, els electricistes i fontaners també han de realitzar moltes hores extra (en negre com és la norma), en especial els muntadors de mobles, que són qui a darrera hora han de tenir llest l'hotel i que moltes vegades estan obligats a realitzar jornades de 13 i 14 hores per complir amb l'impossible data d'obertura que ha imposat l'hotelier.

En una reforma d'hotel el més normal és que els obrers treballin una mitjana de 60 o 70 hores a la setmana

Si aquests ritmes de treball abans de l'arribada de la crisi ja eren normals pel que fa a reformes d'hotels, ara encara han augmentat. A més, aquesta feina a escarada no és recompensada amb un bon sou, sinó que cada vegada són més baixos.

El model laboral de la nova inversió hotelera: Park Hyat Canyamel.

Com ja és sabut, a la vall de Canyamel està en procés de construcció l'hotel i la urbanització anomenada Park Hyat Canyamel. Aquesta inversió d'un fons sobirà de Qatar es va vendre amb la clàssica estratègia de crear llocs de feina i de millorar la situació social creada per la crisi². Però la realitat demostra la cínica mentida que hi ha al darrera, que no és un altra que la recerca de beneficis a costa de la

destrucció del medi i l'explotació laboral. Per exemple, segons he pogut saber de boca dels mateixos treballadors del complex, la majoria dels obrers provenen de Portugal o són «moros» i la seva jornada normal de treball és de 70 hores. Així mateix, com recordareu, el passat dia 16 d'abril esclatà un conflicte³ que destapà la teranyina de subcontractes i la cruel precarietat que hi ha al darrera d'aquesta terrible obra.

L'explotació turística també es sinònim d'explotació laboral i precarietat social

Com també denunciava CCOO⁴, la pujada dels beneficis econòmics de la patronal hotelera contrasta amb una creació de llocs de feina precaris i que en molts de casos no ajuden a sortir de la pobresa. Parlant clar, els hotelers s'han aprofitat de la crisi per explotar encara més a la classe treballadora.

En definitiva, en una economia que va encaminada a estar absolutament lligada al turisme, ja ens podem imaginar quin és el futur que ens prepara aquesta gent: feines de merda, més destrucció del territori, més explotació dels recursos naturals i més desigualtat social. Així les coses, l'única opció és lluitar en tots els fronts (laboral, social, cultural, medi ambiental) contra aquest xantatge⁵ o acceptar viure en aquest caciquisme del segle XXI.

1 A. M. H. (2015, 15 d'abril). CCOO denuncia que crecen los ingresos hoteleros pero se crea solo empleo precario. *Diario de Mallorca*.

2 Dumitrascu, A. (2015, 29 de març). El futuro requiere de un turismo sostenible. *Atalayar.com*.

3 Bonnín, M., Pinya, M. (2015, 29 de març). Un home puja a una grua per denunciar la precarietat laboral del Park Hyatt Canyamel. *Ara Balears*.

4 No oblidem però que aquest sindicat juntament amb la UGT en part són responsables de l'actual panorama laboral i del monocultiu turístic, que mai han qüestionat.

5 El diumenge dia 12 d'abril, en el *Diario de Mallorca* hi entrava un suplement de la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca en què apuntaven les suposades bondats de la seva tasca i d'estar sotmesos a l'economia turística. Una manera subtil d'entrar en campanya electoral, cosa que ja feren d'una manera més amenaçant empresaris tan importants com Abel Matutes.

El transport de turistes en carretera també és una feina temporal i amb una altíssima realització d'hores extra.

La precarietat del treball de les cambreres de pis

Quan el treball acaba amb la salut de les treballadores.

Ernest Cañada

En el debat públic sovint s'equipara de forma interessada la precarietat laboral amb la temporalitat en la contractació i es redueix així la significació d'aquest fenomen. Però aquesta és només una les dimensions del treball precari. En realitat la precarietat és un fenomen molt més complex, que té més a veure amb un procés de dominació de les classes treballadores que amb un tipus específic de contracte.

Segons l'enfocament del Grup de Recerca sobre Desigualtats en Salut (GREEDS-EMCONET) de la Universitat Pompeu Fabra, dirigit per Joan Benach, la precarietat implica, efectivament, temporalitat en la contractació –amb la inseguretat i inestabilitat que això genera. Però també comporta l'exclusió en l'accés a prestacions socials, l'existència de salaris baixos que dificulten viure en condicions dignes (segons es consideri a cada lloc), l'absència de poder en les relacions laborals i, per tant, la pèrdua de drets laborals bàsics –que també condueix a l'eliminació d'un mínim control en l'organització del treball. La precarietat significa, en definitiva, un augment de les condicions d'explotació i de vulnerabilitat que pateixen les classes treballadores.

Les cambreres de pis com a exemple de precarietat

A Mallorca un dels col·lectius laborals que més clarament ha sofert aquest procés de precarització en els darrers anys, especialment des dels inicis la crisi econòmica, ha estat el de les cambreres de pis. Aquest és un dels sectors laborals més importants per al funcionament dels hotels, on constitueixen entre un 20 i un 25 % de les seves plantilles i, per tant, de l'economia mallorquina.

En el marc d'una campanya sindical internacional promoguda per la Unió Internacional de Treballadors de l'Alimentació, Agrícoles, Hotels, Restaurants, Tabac i Afins (UITA) per a fer visibles i denunciar les condicions laborals en aquest sector, hem pogut identificar que la degradació de la feina de les cambreres de pis a Mallorca es pot entendre millor si la pensem com a part d'un procés de precarització. El seu treball sempre ha estat dur, però en els darrers anys assistim a una ofensiva patronal per a reduir i ajustar costos per a poder mantenir unes determinades expectatives de benefici. L'atur massiu que es viu a les Illes Balears, amb un 22 % de taxa d'atur durant el març de 2015 (segons dades de l'EPA), així com les reformes laborals impulsades pels governs del Partit Popular (2012) i abans pel PSOE (2010), han facilitat aquesta ofensiva empresarial.

Degradació en les formes de contractació
La precarietat implica en primer lloc inestabilitat en l'ocupació. A més dels contractes fixes i fixes discontinus, cada cop trobem més cambreres de pis contractades de forma eventual i a temps parcial. Això significa que moltes treballadores no tenen segur el seu lloc de treball i que,

per tant, els és molt difícil poder organitzar la seva vida amb una certa tranquil·litat a curt o mig termini. També suposa que han d'acceptar molts dels canvis que els imposa l'empresa en la forma d'organitzar el treball i en la quantitat que n'han de fer.

La precarietat és un fenomen complex, que té més a veure amb un procés de dominació de les classes treballadores que amb un tipus específic de forma de contractació

També puja la contractació a través d'Empreses de Serveis, subcontractades pels hotels. Això implica en molts casos l'acomiadament total o parcial de les treballadores del departament de pisos i la seva substitució per treballadores contractades a una altra empresa que, a més, ja no estan sota el conveni d'hoteleria corresponent, sinó que es regeixen pel conveni de neteja o per un conveni específic d'empresa. Aquest canvi implica entre altres coses que les treballadores, per fer una mateixa feina, puguin estar cobrant al mes 200, 300 o 400 € menys. També suposa un clar debilitament de la capacitat d'organització sindical de les treballadores, quan en un centre de treball podem trobar que una part de la plantilla pertany a una, dues, tres o més empreses.

Llista d'habitacions a fer net durant una jornada d'una cambrera de pis. Foto: Ana Núñez.

A Mallorca aquest procés no ha avançat tant com a altres bandes d'Espanya, on ja són molts els hotels que han substituït les treballadores pròpies per empreses de serveis subcontractades. Però l'amenaça és també present. Així la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca (FEHM) va proposar regular aquesta forma de gestió en la negociació del darrer conveni col·lectiu l'any 2014. La mesura va ser clarament rebutjada pels sindicats i finalment no es va incloure. Però com està passant a moltes altres bandes les externalitzacions s'estan aplicant de manera particular; hotel per hotel. Així ho van denunciar CCOO i UGT a la inspecció laboral

Acte d'Albasud a Pollença amb Soledad Castro, Angelina Alfaro i Maria González. Foto: Biel Perelló.

a finals d'abril de 2015 i arran d'això més de cinquanta empreses hoteleres estan essent investigades per haver externalitzat serveis a les Illes Balears, Catalunya, Canàries i País Valencià.

Increment de la càrrega laboral

L'altre gran via de precarització del treball de les cambreres de pis està en la forma com s'organitza el treball i l'increment desmesurat en la càrrega laboral. A través d'entrevistes realitzades a cambreres de pis de Mallorca, fonamentalment de Platja de Palma i la costa de Llevant, hem pogut identificar una sèrie de processos compartits a la majoria d'hotels. En primer lloc destaca el nombre d'habitacions que han de fer. En alguns casos el nombre d'estances que han de netejar arriba a les 24, 25, 26 i, fins i tot, hi ha alguns casos en els quals encara en són més. A més, s'ha de tenir en compte que són habitacions que cada cop tenen més llits. A més, han de fer net les àrees comuns dels hotels, com la recepció, les escales, els restaurants, els banys públics, etc.

La feina l'han de fer sota un ritme molt intens per poder lliurar les habitacions netes als nous hostes o aprofitar el temps que els clients surten a la platja. Aquest increment de la càrrega laboral també s'ha vist afavorit per la desaparició progressiva de figures tradicionals en l'hoteleria, com els valets, que ajudaven les cambreres portant la roba de la bugaderia a cada planta o netejant vidres. Ara és una feina que han acabat assumint elles. Tampoc l'estructura arquitectònica dels hotels ha facilitat el treball. Són molts els casos que les treballadores s'han de desplaçar amb els seus carros a diferents plantes o, fins i tot, diversos edificis. Succeeix el mateix quan han de dur la roba bruta d'una punta a l'altra de l'hotel. Igualment les reformes que es fan a les habitacions, quan es posa vidre per tot arreu o es col·loquen mampares a les dutxes o banyeres, incrementa la feina que han de fer.

Les noves maneres de contractació i la por de perdre la feina o de no ser contractades una altra vegada han fet que moltes treballadores acceptessin fer més feina que no els corresponia. Així, s'ha tornat habitual que les treballadores tinguin assignat un determinat nombre d'habitacions i que les hagin de fer tant sí

com no en les hores que estan contractades. D'aquesta manera, es considera que si no les acaben en aquell temps és problema seu i que han de quedar fins que les tinguin netes. S'assumeix com a normal, per tant, el fet que hagin de regalar hores de feina a l'empresa sistemàticament. Per evitar quedar més temps, a part d'anar corrent tot el dia amb els riscos de cops i caigudes que això pot suposar, moltes treballadores acaben per no baixar a esmorzar o dinar quan els toca. O bé, representa que en determinades èpoques de més ocupació no facin els dies de descans quan els correspon i passin dies i dies treballant de forma continuada.

Una de les vies de precarització del treball de les cambreres de pis està en la forma com s'organitza el treball, que ha suposat un increment desmesurat en la càrrega laboral

Un treball precari que deteriora la salut

Tot plegat està tenint com a conseqüència que la salut d'aquestes treballadores es vegi cada cop més malmesa. A més del cansament, del mal i dels cops que constantment suporten, amb el temps es van generant tota una sèrie d'afeccions –com problemes de cervicals, de lumbars, d'espatlles, de túnel carpià, de genolls– que van deteriorant la seva salut. Les intervencions quirúrgiques en aquests zones són comuns per a moltes treballadores. I també ho és el recurs quotidià de la medicació per a poder aguantar el dolor i continuar treballant. Així mateix, el ritme de treball, la sobrecàrrega de feina, l'angoixa i la impotència amb què viuen fa que les situacions d'estrès siguin també freqüents, de tal manera que també s'han de medicar per a poder dormir i baixar els nivells d'ansietat.

La precarització del treball de les cambreres de pis ha arribat ja a extrems intolerables. Cal acabar d'una vegada per totes amb aquesta situació. La salut i la vida de milers de treballadores és el que està en joc.

La ideologia del turisme

Lluitar contra el turisme també és combatre els valors de la classe mitjana, la base on es fonamenta el capitalisme modern.

Antoni Pallicer Mateu

I LOVE CAPITALISMO

(...)

*porque todos queremos ser apacibles
burgueses,
esclavos de la hipoteca
abonados a la religión del individualismo
propietario,
porque nadie quiere ser otra cosa,
nadie quiere luchar consigo mismo
porque
el día que queramos luchar contra
nosotros mismos,
ese día
la clase media
arderá.*

Antonio Orihuela

La irrupció del turisme tal com el coneixem està clarament relacionat amb l'expansió i la consolidació de les anomenades classes mitjanes. No és fins després de la postguerra mundial i fins a la instauració de l'anomenat Estat del Benestar que la indústria turística inicia la seva fulgurant expansió. D'aquesta manera, és en els països que primerament desenvolupen aquest nou ordre social i econòmic (Suècia, el Regne Unit, la República Federal d'Alemanya, etc.) on sorgeixen les masses de gent que inauguraran els primers grans blocs hotelers.

Com molt bé han investigat Ivan Murray i Joan Buades, aquesta primera expansió de la indústria turística ve impulsada per la tutela política i econòmica dels Estats Units en la vella Europa. Per exemple, a l'Estat espanyol són aquestes directrius (Pla d'Estabilització Econòmica) les que animen al franquisme a fer d'Espanya una de les principals receptores d'aquesta incipient indústria. Així, durant els anys 60 els turistes que visiten les costes de l'Espanya feixista ja es comencen a comptar per milions. Per contra, en aquells mateixos anys, i en brutal paradoxa, és quan s'inicia la gran emigració d'espanyols als països d'Europa d'on provenien gran part dels turistes (segons xifres oficials de l'Institut Espanyol d'Emigració (IEE) entre 1959 i 1973 emigraren al continent europeu 1.066.440 persones). A més, és en aquesta mateixa dècada quan es produeix l'immens èxode rural cap a les ciutats i

El Sistema uniformitza pensaments i paisatges.

també cap a les noves zones turístiques de la costa mediterrània (entre 1961 i 1965 gairebé 2 milions de persones abandonaren els seus pobles¹).

Com veim, no és casual que l'expansió turística i la consolidació de la societat de consum vagin en paral·lel a l'abandonament del medi rural i a la conversió de la major part de la classe treballadora en classe mitjana. Avui dia es parla molt sobre la reculada d'aquest estament social a causa de la crisi. Del que no es parla tant, però, és dels sistemes d'idees i de valors que ha adoptat aquesta classe, que són la base en què s'assenta el capitalisme de la modernitat i per extensió la seva primera indústria avui dia, el turisme.

Contra la necessitat de fuga, de viatge, que ha construït el Sistema està clar que és molt difícil lluitar perquè nosaltres mateixos també estam contagiats

La ideologia de l'actual classe mitjana és en grosso modo hereva de la que tenia la petita burgesia dels inicis de la revolució industrial (dret a la propietat, seguretat, devoció pel progrés, conservadorisme, rebuig del col·lectivisme, etc.). Però no és fins després del trauma de la Segona Guerra Mundial quan adoptarà els seus trets més representatius, ja que d'aquesta apocalíptica contesa sorgí un nou ordre mundial, dominat pels Estats Units per una banda i per la Unió Soviètica per l'altra. Pel que fa al bloc occidental (que és d'on sorgeix el turisme de masses), aquest adopta en general una política de caire socialdemòcrata o keynessiana, la qual és vista per les elits corresponents com la millor manera d'impulsar l'economia i també com la fórmula per desactivar l'amenaça de la revolució proletària. Durant aquests anys les classes treballadores aconsegueixen major benestar econòmic i una sèrie de millores socials, entre les quals les vacances pagades. Però aquest augment de la seva condició social² havia d'estar guiat per l'adopció una sèrie de valors i idees que fessin possible que aquests avantatges socials servissin als interessos d'expansió del capitalisme. Una tasca de la qual s'encarregarà la poderosa indústria mediàtica, en gran expansió en aquella època gràcies sobretot a la televisió, que serà l'estrella del sistema de propaganda que constantment difondrà les suposades bondats relacionades amb la societat de consum, així com la ideologia que cal adoptar. Per tant, amb una classe treballadora reconvertida en eufòrica classe mitjana, i amb una nova figura social com són les vacances, ja estava gairebé tot cuinat per començar a servir el suculent plat que ha estat el turisme per al capitalisme.

A més a més, altres mecanismes de caire sociològic han anat influïent per fer de l'experiència turística una necessitat. En

Família «made in capitalisme».

una societat preferentment urbana, de mentalitat individualista, on la vida gira al voltant del treball alienant (cadena de muntatge, oficines, sector serveis, etc.), on l'avorriment està en consonància amb la desorientació sobre quin és el sentit vital de la nostra existència, estressada per tenir i gaudir més, i on constantment patim el metrallament constant de la fàbrica dels somnis infantils que és la indústria de l'oci i el consum, la gent necessita escapades, fuites de la realitat. I quina millor sortida d'aquesta hostil realitat que una sèrie de dies d'evasió a triar entre la multitud d'ofertes que ha sabut crear el sector turístic. Així, avui dia el fugitiu clàssic pot elegir entre una estada en un hotel de primera línia de platja, ja sigui en el tradicional mediterrani o en destinacions més exòtiques com poden ser les arenes que envolten el mar Carib o el mar de Xina. Per altra banda, la gran diversitat de fugitius que ha creat el capitalisme també té la seva oferta exclusiva d'escapatori: gastronòmica, cultural, festosa, aventura, antropològica, relaxant, rural, naturalista, residencial, esportista, sexual, etcètera, etcètera.

No és casual que l'expansió turística i la consolidació de la societat de consum vagin en paral·lel a l'abandonament del medi rural i a la conversió de la major part de la classe treballadora en classe mitjana

Contra aquesta necessitat vital que ha construït el Sistema és clar que és molt difícil lluitar perquè nosaltres mateixos també n'estam contagiats. Això no obstant, és urgent començar a lluitar contra el turisme. Però, si no podem obligar a la gent a no sortir, a no evadir-se, què podem fer per començar a qüestionar el turisme?

Primerament, conscienciar a la gent de les conseqüències nefastes sobre el medi ambient i les comunitats receptores que té aquesta indústria. En aquest monogràfic i en l'anterior en tenim una important

mostra que pot servir per a que la gent comenci a reflexionar seriosament sobre aquesta problemàtica. D'aquesta manera, posant-la en qüestió, arribaríem a la conclusió que el dret a fer turisme és un luxe³, ja que només una quarta part de la població del planeta pot gaudir d'aquest privilegi. I tot això, quan els processos migratoris (molts relacionats amb les guerres, l'espòli i el canvi climàtic) estan augmentant. Igualment comprendríem la seva absoluta insostenibilitat i la seva impossible generalització a la resta de la humanitat.

Finalment, per contrarestar la necessitat de fuga, de consum de sensacions que ven el turisme, què hi podem contraposar?

D'entrada, combatre la mentalitat individualista i la ideologia⁴ que s'ha inculcat a les anomenades classes mitjanes. Contra l'individualisme propietari hem de donar l'alternativa de la comunitat, les bondats de la vida en comú (germanor, solidaritat, suport mutu, apoderament, etc.); la cooperació en oposició a la competitivitat; l'autogestió contra el consumisme de tot tipus; les virtuts de la cultura contra les clucales de la ignorància; la persona en oposició a la massa; la responsabilitat contra la mentalitat infantil; la vida rural contra la vida metropolitana; la solidaritat internacional contra el provincianisme petit burgès; la cultura pròpia contra la cultura de masses globalitzada; la lluita contra la passivitat; etc.

Així doncs, com diu el poeta:

*el día que queramos luchar contra
nosotros mismos,
ese día
la clase media
arderá.*

¹ Capel, H. (1967). Los estudios acerca de las migraciones interiores en España, *Revista de Geografía*, 1, 1, pp. 79-101.

² Orientada per una altra mentalitat hi hagués pogut haver la possibilitat de redirigir aquestes millores socials cap a un apoderament per tal d'enfortir la lluita contra el capitalisme.

³ No oblidem també que és gràcies al petroli que la gent pot anar i venir ràpidament d'un lloc a un altre.

⁴ Biagini, C. (2012). La ideologia del adosado. *Ekintza Zuzena*, número 39.

Agressions al territori derivades de l'expansió turística

Actualment a les Illes Balears estan en marxa una sèrie d'urbanitzacions i infraestructures pensades per expandir, encara més, l'oferta i la capacitat d'absorció turística de les illes. Aquest petit dossier inclou gran part d'aquests projectes, explicats a mode de fitxa tècnica, per saber tots els condicionants que han provocat la seva execució així com els diferents processos de reacció ciutadana per tal de paralitzar-los. D'altra banda, al dossier també hi trobareu dos articles relacionats amb aquesta nova ofensiva del ciment i el capital.

Destrossa de
Canyamel,
Capdepera.
Foto:

mab

Importació de fems

Moviment Alcudienc

Resum general del cas

El Govern de les Illes Balears ha impulsat un canvi normatiu per tal de possibilitar la importació de fems d'altres països de la Unió Europea, perquè siguin incinerats a Son Reus. El projecte té el suport i és impulsat pel Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca, a partir dels informes tècnics i econòmics de TIRME -empresa privada, concessionària del servei públic obligatori insularitzat de gestió de residus sòlids urbans de Mallorca.

Descripció del projecte

Importar residus provinents de diferents països a través dels ports de Palma i Alcúdia per ser incinerats a Son Reus, i maximitzar, així, els beneficis de l'empresa concessionària a costa de la salut i el medi ambient de l'illa. Els residus importats són tractats prèviament per poder ser importats com a CDR o CSR (combustible derivat de residus o combustible sòlid recuperat), per confondre l'opinió pública i vendre els suposats beneficis de la incineració de «combustible» importat.

Promotor

TIRME -formada per les constructores ACS i FCC i les elèctriques ENEL i Iberdrola-, Consell de Mallorca i Govern de les Illes Balears.

Administracions responsables de l'aprovació

Consell de Mallorca (competent en matèria de gestió de residus), Parlament i Govern de les Illes Balears.

Base legal

Llei de mesures urgents per a l'activació econòmica en matèria d'indústria i energia, i altres activitats; Llei 22/2011, de 28 de juliol, de residus i sòls contaminats; Pla Director Sectorial de Residus Sòlids Urbans de l'Illa de Mallorca.

Actuacions

Projecte presentat com «Exportació de serveis ambientals de valorització energètica de combustibles sòlids recuperats». Parteixen de l'excedent de capacitat per incinerar de Son Reus (una infraestructura sobredimensionada) per justificar la importació. Amb això pretenen cremar fins a 200.000 tn/any de residus provinents de fora.

Impacte ambiental i social

Impactes en la salut de les persones i el medi ambient. La incineració amb recuperació d'energia és un sistema de tractament tèrmic de poca eficiència energètica, malbaratador de recursos materials i d'energia, productor de tòxics que no existeixen en el medi, desincentivador del reciclatge i amb poca capacitat de generar treball i sostenibilitat.

Reacció ciutadana

Des de 2012 està en marxa la campanya «NO volem ser el femer d'Europa» contra la importació de residus per a la incineració, amb les següents línies d'acció: establir aliances amb entitats ecologistes locals i nacionals i amb la UE; contactar i informar la població; documentar i difondre els efectes negatius de la importació de residus amb accions de denúncia, i, finalment, mobilització. Darrere la campanya hi ha associacions de veïnats, col·lectius ecologistes i altres organitzacions que denuncien l'arribada del femer a Mallorca per Alcúdia i la incineració posterior a Son Reus.

Referències

<http://novolemserelfemerdeuropa.wordpress.com>

Urbanització del Salobrar de sa Porrassa a Magaluf (Calvià)

Xavier Mas

Resum general del cas

El febrer de 2012 el Govern balear declarà el projecte d'urbanització de la Marina de Magaluf d'interès autonòmic. Es tracta de la urbanització més bèstia dels darrers 25 anys. El projecte pretén urbanitzar el Salobrar de sa Porrassa a Calvià. S'hi vol construir una gran àrea comercial, habitatges residencials i allotjaments turístics.

Descripció del projecte

Implica la urbanització de 65 hectàrees. Es construiran quatre nous hotels per a unes 2000 places turístiques, 486 habitatges residencials i una gran zona comercial de més de 15.000 m². El projecte ha d'estar acabat l'estiu del 2017. S'hi invertiran uns 200 milions d'euros.

Promotor

Promociones Vistarga SL i VIVA HOTELS.

Administració responsable de l'aprovació

Ajuntament de Calvià, Comissió Insular d'Urbanisme de Consell de Mallorca i Comissió Balear de Medi Ambient.

Estat de tramitació

S'ha començat a executar la primera fase d'urbanització i està a punt de començar la segona.

Actuacions

Dins aquesta vasta àrea de 65 hectàrees el PGOU de Calvià ha dividit el que és l'antic salobrar en dues grans àrees: una primera, declarada com a reserva estratègica de sòl, on s'hi faran els habitatges residencials (RES-50) i una segona, destinada a la construcció de quatre hotels de quatre estrelles.

2012

Les obres s'executaran en tres fases: una primera, la que s'està duent a terme ara, d'urbanització de la zona (obrir vials, posar clavegueram, posar fanals i fer voravies) que costarà 39,4 milions, i construcció del primer hotel de 500 places amb 3.717 m² destinats a usos comercials. Una segona, preveu una inversió de 104,7 milions destinats a la construcció d'un gran centre comercial d'uns 12.716 m² i la construcció de tres hotels més. Finalment, una tercera fase, dedicada a la construcció dels habitatges residencials.

Impacte social, natural i cultural

A nivell ambiental, l'àrea afectada es troba damunt una zona humida, un antic salobrar. Aquest forma part del sistema platja-duna de Magaluf. L'any 1998, botànics de la UIB van descriure una nova espècie de saladina endèmica, just present al Salobrar de sa Porrassa. Es tracta de *Limonium carvalhoi*. Es repeteix la mateixa situació que a ses Fontanelles a Ciutat, el redactor del projecte am-

biental pretén deixar una zona verda per garantir la supervivència d'aquest endemisme únic al món. Però la resta serà asfaltat en bé de l'interès turístic. A més, es tracta d'una antiga salinera on, a part de sal, s'hi feia sabó a partir de la sosa extreta de les distintes espècies de salicòrnia present a l'àrea. De fet, a la toponímia, encara perviu el nom de Cas Saboners i l'Hort de cas Saboners a part del ja esmentat Salobrar de sa Porrassa o Salobrar Gran. Així, a més de la destrucció del territori hi haurà un atemptat lingüístic.

Reacció ciutadana

Durant els darrers 20 anys i en reiterades ocasions l'entitat ecologista GOB ha sol·licitat al govern de torn que desclassifiqués aquesta àrea urbanitzable i la protegís. Fa uns mesos, el col·lectiu Terraferida va fer un muntatge per denunciar aquesta destrossa. Però actualment, no hi ha cap campanya de denúncia en marxa.

Línies d'alta tensió a Lluçmajor, Manacor i Felanitx

Nora Müller i Margalida Ramis

Resum general del cas

La Conselleria d'Indústria tramita les autoritzacions administratives i les declaracions d'utilitat pública de tot un seguit de línies d'alta tensió a Mallorca, no previstes en la planificació sectorial energètica de la comunitat autònoma.

Red Eléctrica de España (REE) pretén expandir la xarxa de transport en alta tensió: Artà-Manacor, Petra-Portocolom, Portocolom-Cala d'Or, Cala d'Or-Santanyí o Cala Blava- Lluçmajor són alguns dels projectes dels quals han iniciat la tramitació.

Descripció del projecte

A Lluçmajor està planejat construir-hi dos trams d'alta tensió (66 KV), un entre Lluçmajor i Cala Blava i l'altre entre Cala Blava i s'Arenal. A més, es preveu la construcció d'una subestació en la zona de Cas Busso (camí de s'Àguila). Aquest projecte és de 17 milions d'euros. Està previst que es construeixin, en el primer tram, 49 torres d'alta tensió de 33,9 metres d'altura i uns 15 metres quadrats de base, i en el segon tram, 61 torres més de 32,4 metres d'altura.

El projecte de línies d'alta tensió des de Manacor fins a Artà preveia la instal·lació d'una seixantena de torres d'entre 37 i 62 metres d'alçària en un traçat de 20 km que passava per la zona d'influència de tres ANEI (2 dels quals d'interès paisatgístic) dels municipis Manacor, Sant Llorenç, Son Servera i Artà.

Entre Manacor i Portocolom, i que afecta l'ANEI (àrea natural d'especial interès) del Fangar, planteja 24 km de noves línies d'alta tensió amb una capacitat de 66 KV i amb 65 torres d'entre 30 i 40 metres, amb una base de 15 metres quadrats.

Promotor

Red Eléctrica de España.

Administracions responsables de l'aprovació

Govern estatal i Govern de les Illes Balears.

Base legal

Llei 54/1997 i Llei 34/1989.

Impacte ambiental i social

Aquests projectes tenen impactes ambientals, socials i econòmics molt greus. Algunes de les línies planificades passen per zones de protecció, on es crieu algunes espècies en perill d'extinció o amenaçades, com la milana o la tortuga mediterrània. També hi ha estudis sobre els efectes negatius sobre la salut que recomanen seguir el principi de precaució respecte dels camps electromagnètics que emeten les línies d'alta tensió. A més a més, cal considerar els impactes sobre el paisatge i el patrimoni.

Reacció ciutadana

Ciutadans afectats, partits polítics, associacions i altres entitats rebutgen els projectes d'alta tensió.

S'han format tres plataformes en contra dels diferents projectes: la Plataforma en Defensa del Llevant - No a la Nova Línia d'Alta Tensió (Manacor), Pus Esteses (Felanitx) i Alta Tensió Lluçmajor. Les plataformes han presentat al·legacions als plans en les quals exigeixen la repotenciació de les línies ja existents.

El febrer de 2015 el GOB també va presentar al·legacions a l'Informe de Sostenibilitat Ambiental de la planificació energètica 2015-2020, en què destaquen la manca d'arguments que justifiquin el desplegament de les línies d'alta tensió a Mallorca i la incidència territorial i les afectacions ambiental i paisatgística.

Referències

<https://www.facebook.com/altatensiollucmajor>
<https://www.facebook.com/pusestes>
<https://www.facebook.com/defensallevant>

Ampliació del Club Marítim Molinar de Llevant

Plataforma Salvem es Molinar

Resum general del cas

L'Autoritat Portuària de les Balears tramita actualment un projecte d'ampliació del port centenari del Molinar.

Aquest projecte ha generat, des de fa dos anys, una gran polèmica al barri i a tota la ciutat de Palma, atès que suposaria la desaparició del port més antic de les Balears, fet servir com a port d'abric per a pescadors, per construir un nou port esportiu que trencaria l'escala i l'estètica urbanística d'aquest reconegut barri mariner.

Descripció del projecte

L'entitat Club Marítim Molinar de Llevant ha presentat un projecte de nou port esportiu dissimulat en la "remodelació i millora de les instal·lacions". Aquest projecte pretén l'ampliació de la superfície en un 400 % (de 9.991 m² ocupats a 39.121 m²), amb un dic que passaria dels actuals 50 m als 250 m de llargària, amb 3,80 m d'alçària i 17 m d'amplària, s'incrementarien els amarraments (de 120 actuals a 220) i les eslores de les embarcacions (de 8 m a 15 m), i s'esbucaria l'actual edifici de 458 m² per construir-ne un de 1.710 m².

Promotor

Club Marítim Molinar de Llevant.

Administracions responsables de l'aprovació

Autoritat Portuària de les Illes Balears (Ministeri de Foment) com a responsable i, respecte a l'avaluació ambiental, el Ministeri de Medi Ambient.

Base legal

Llei 27/1992, de 24 de novembre, de ports de l'Es-

tat i de la marina mercant; Reial Decret Legislatiu 2/2011, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei de ports de l'Estat i de la marina mercant (TRLPEMM).

Impacte ambiental i social

El projecte implicaria efectes irreversibles sobre la dinàmica d'onatge del litoral i les platges, així com la contaminació de les zones de bany i l'afectació de la pesca de la zona, una alteració de la història, l'economia i la concepció urbanística i patrimonial del barri derivat de la substitució d'un port centenari per un club nàutic a l'ús.

Reacció ciutadana

La campanya «Al Molinar, port petit», en què participen Salvem es Molinar, ARCA, GOB, Vogar i Ciar, Amics de la Terra i Greenpeace, ha duit a terme

una forta oposició al projecte amb activitats i actes diversos: taules informatives, recollida de signatures (18.000), redacció de comunicats i rodes de premsa, actes reivindicatius, intervencions als plens de l'ajuntament de Palma, organització i participació en taules rodones sectorials i en debats públics, difusió de les activitats de la campanya per xarxes socials, presentació d'al·legacions al document ambiental, elaboració de propostes de millora del port, conservant-ne l'estètica i les dimensions, i d'un projecte de millora del passeig del Molinar, etc.

Referències

<https://www.facebook.com/pages/Salvem-es-Molinar/546864082040482>

Centre comercial Palma Springs a ses Fontanelles

Marc Ferrà

Resum general del cas

El 2002, l'Ajuntament de Palma va aprovar el pla parcial d'aquest sector que qualificava ses Fontanelles com a sòl urbanitzable, però no fou fins al 2007, abans de la sortida de Catalina Cirer de l'ajuntament, que s'aprovà definitivament el projecte de centre comercial a ses Fontanelles i es concedí als promotors el permís d'obra. Amb l'entrada del Pacte de Progrés a les institucions es varen suspendre cautelament les obres amb un decret llei. D'aquesta manera, el projecte de centre comercial quedà paralitzat i no fou fins al 2011, amb l'arribada de nou del PP a les institucions, que els promotors reberen el permís d'urbanització.

Finalment, l'11 de desembre de 2013 les màquines entraren a ses Fontanelles, tot i que des de l'inici del projecte de centre comercial l'oposició dels sectors ecologistes i veïnals ha estat constant. La Plataforma Salvem ses Fontanelles, encara activa, va néixer el 2005 amb l'objectiu d'impedir qualsevol tipus de destrucció d'aquesta zona humida.

Descripció del projecte

Aquest projecte de centre comercial pretén ocupar uns 70.000 metres quadrats d'espai amb una capacitat de 3.700 places per a vehicles. La superfície comercial ocupa la meitat de la parcel·la de ses Fontanelles, la que no té aiguamolls, tot i que la construcció arriba fins al límit dels aiguamolls. El projecte preveu dos pisos d'àrea comercial, botigues, restaurants, cinemes i altres serveis.

Promotor

En un primer moment fou l'empresa Aqua Mágica, una filial de la immobiliària espanyola Colonial; posteriorment se n'ha fet càrrec Unibail-Rodamco, una multinacional francesa que és la companyia immobiliària comercial més gran d'Europa i la tercera del món.

Administració responsable de l'aprovació

Ajuntament de Palma i Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori.

Actuacions

Construcció d'un centre comercial de 70.000 metres quadrats amb un soterrani i dos pisos de forma íntegra.

Impacte ambiental i social

La construcció del centre comercial suposarà la

destrucció de la darrera zona humida de Palma i, encara que no sigui just damunt la zona humida, suposarà una alteració negativa de l'ecosistema de ses Fontanelles.

Reacció ciutadana

Des de 2005, la Plataforma Salvem ses Fontanelles ha duit a terme moltes accions i reivindicacions per impedir la destrucció d'aquest indret. Aquesta plataforma està formada per diverses entitats ecologistes i també per veïns de la zona de s'Arenal i Can Pastilla i de la ciutat de Palma. El Front Comú en Defensa del Territori i altres entitats ecologistes també han realitzat diverses reivindicacions en el mateix sentit que la Plataforma.

Referències

<https://www.facebook.com/sesFontanelles>

Nou tram d'autopista entre Lluçmajor i Campos

Xavier Mas

Resum general del cas

El Consell de Mallorca, gràcies a la modificació del conveni de carreteres aprovat el desembre de 2014 pel Consell de Ministres i a través de les ajudes rebudes des del Ministeri de Foment del Govern espanyol, pretén construir un nou tram d'autopista entre els municipis de Lluçmajor i Campos. Per això, ha avançat a la primera fase (2009-2016) de desenvolupament del Pla Director Sectorial de Carreteres la proposta de desdoblament de la via actual, inicialment prevista per a una segona fase (2017-2024).

Descripció del projecte

S'invertiran uns 45 milions d'euros per construir un nou tram d'autopista de 9,2 km de longitud que afectarà 51 hectàrees de sòl rústic. L'autopista tindrà una amplada general de 50 m però a redols podrà ser major. Constarà de quatre carrils, dos per a cada sentit, més dos vials de servei (un a cada banda de l'autopista, amb dos carrils cadascun). Es preveu també fer una rotonda aèria que permeti fer el canvi de sentit i donar accés als vials de servei. Contempla l'expropiació a 209 veïnats i s'esbucaran 14 habitatges.

Promotor

Departament d'Urbanisme i Territori del Consell de Mallorca (Partit Popular).

Administració responsable de l'aprovació

Consell de Mallorca i Comissió Balear de Medi Ambient.

Estat de tramitació

Actualment es troba a la fase de treure a concurs

públic l'execució de les obres. El 2014 va estar en exposició pública durant un mes i es varen presentar centenars d'al·legacions. L'entitat ecologista GOB ha sol·licitat en dues ocasions que torni a haver-hi una nova fase d'exposició pública amb més temps però no han obtingut resposta. Tampoc han rebut resposta les al·legacions presentades.

Actuacions

Encara no han començat les obres. Ara haurem d'esperar si el nou govern sorgit de les eleccions autonòmiques del maig de 2015 decideix aturar, modificar o seguir amb el projecte.

Impacte social, natural i cultural

La construcció d'un nou tram d'autopista a Mallorca suposa seguir amb el model de desenvolupament que ens ha duit a la crisi econòmica actual del capitalisme global.

Principalment afectarà el patrimoni etnològic, arquitectònic i natural de la zona. Així com les terres

agrícoles i les activitats primàries derivades d'aquestes. A més, diferents elements patrimonials seran desplaçats, destruïts o quedaran enmig dels espais entre les vies, com la Barraca de son Isern, la Cova de can Verdera, l'avenc de son Muletó o la bassa de son Sala.

Reacció ciutadana

El GOB, ARCA i Més han presentat al·legacions al projecte. El consideren sobredimensionat i que no s'ajusta a les necessitats. També pensen que no s'ha tengut en compte cap alternativa de mobilitat que no passi pel cotxe particular. Per altra banda, una part dels propietaris afectats per les expropiacions han presentat al·legacions al projecte però aquestes no han transcendit.

Més enllà d'això, es va intentar recuperar la Plataforma Antiautopista de Campos, durant la Fira de Maig de Campos del 2014 es va muntar una parada informativa i a l'estiu es van organitzar unes Jornades Antiautopista.

Suite de luxe al Salobrar de Campos

Xavier Mas

Resum general del cas

L'any 2011 l'empresa Sant Joan de la Font Santa, S.L. va sol·licitar una llicència d'obra per tal de realitzar una reforma interior i un canvi parcial de coberta a l'establiment turístic Font Santa Hotel. Ara bé, segons ha denunciat el GOB, han construït un habitatge nou amb piscina. I tot dins una parcel·la classificada com a Sòl Rústic Protegit i que forma part de la Xarxa Natura 2000. Segons ha manifestat l'empresa promotora es tracta de la suite de luxe que els faltava per adquirir la cinquena estrella de l'establiment hotelier.

Descripció del projecte

Isabel Oliver Gomila, de l'empresa Sant Joan de la Font Santa S.L., va sol·licitar una llicència d'obres a l'Ajuntament de Campos per tal de realitzar una reforma interior i un canvi parcial de coberta a les diferents construccions presents a l'hotel Font Santa Hotel. Aquestes es troben dins les parcel·les 45 i 46 del polígon 17 del municipi de Campos.

Dins la Memòria del projecte s'explicita que «els edificis mantendran el volum i envoltant actuals» i que no fan comptes realitzar noves construccions i que, en tot cas, pensen eliminar-ne algunes. Al cap d'un any de la concessió de la llicència per part del Consell de Mallorca, la promotora del projecte sol·licità incorporar-hi dues piscines hidroteràpiques de nova planta.

Promotor

Sant Joan de la Font Santa, S.L.

Administració responsable de l'aprovació

Ajuntament de Campos, Demarcació de Costes, Comissió Balear de Medi Ambient, Conselleria de Turisme i Ponència Tècnica d'Ordenació del Territori del Consell de Mallorca.

Estat de tramitació

Després de la denúncia presentada pel GOB, es varen aturar les obres. Els tècnics de l'Ajuntament de Campos han realitzat una visita i han pogut corroborar les infraccions urbanístiques denunciades pels ecologistes. Per això, han iniciat un expedient de disciplina urbanística. Amb tot, l'Ajuntament ha dit que espera saber què diuen les administracions competents per saber si deixa seguir les obres o les declara il·legals.

Actuacions

Seguint la llicència sol·licitada han fet la reforma interior i canvi parcial de coberta a bona part dels edificis existents a la Font Santa Hotel. Ara bé, la il·legalitat denunciada pels ecologistes ha estat la destrucció d'una antiga barraca tradicional (20 m²) i un safareig (15 m²) i la posterior construcció d'un habitatge nou (78,8 m²) amb dues plantes i una piscina (65 m²) a un altre indret de la parcel·la. A la parcel·la 45 del polígon 17 de Campos.

Impacte social, natural i cultural

La suite de luxe s'ha construït dins una parcel·la classificada com a sòl rústic protegit, amb les figures d'ANEI i LIC. Forma part de la Xarxa Natura 2000 de la Unió Europea. Afecta directament la segona zona humida més important de Mallorca, el Salobrar de Campos.

A més, aquest salobrar està protegit pel Conveni de Ramsar relatiu a les zones humides d'importància internacional, especialment com a Hàbitat d'Aucells Aquàtics.

Reacció ciutadana

L'entitat ecologista GOB duu anys denunciant l'urbanisme il·legal que realitza l'Ajuntament de Campos dins sòl rústic concedint llicències falses o que no s'adapten a la normativa vigent.

Hotel Hyatt Park Mallorca a Canyamel, Capdepera

Gabriel Mateu

Resum general del cas

El consistori de Capdepera governat pel PSIB-PSOE i Unió per Capdepera donà llum verda el passat 2013 a la construcció d'un complex hotelier de 50.000 m² a fregar d'una Àrea Natural d'Especial Interès (ANEI) d'alt valor paisatgístic i biològic. La construcció d'aquest equipament s'empara dintre de la figura de recent creació coneguda com «d'Interès Autòmic» i que ha impulsat el Govern Balear del PP per a permetre usos urbans o pseudourbans en qualsevol terreny. Es tracta, d'una eina al servei d'una minoria per la seva qualitat de permetre botar-se la normativa territorial i de protecció del territori i afavorir les butxaques de certs propietaris especuladors amb qui la classe política dirigent té compromisos ben fermats i tractes de favor no resultats.

Descripció del projecte

El complex hotelier tindrà 9 edificis de planta baixa més tres pisos. Va ser venut a la ciutadania com de baix impacte al comparar-lo amb un poble típic de Mallorca. No obstant, de les obres se'n destapa una mossegada gegant a sobre els vessants de les muntanyes del Cap Vermell i que és visible des de quilòmetres de distància, essent fàcil de confondre amb una cantera o pedrera.

Evolució cronològica i resolució

Els successius governs han evitat multar la promotora deixant caducar els expedients oberts quan es cometeren les infraccions el 2007.

El 30 de març de 2012 és declarat d'interès autòmic pel que rep tot el suport institucional.

Durant el 2013 i 2014 les obres avançaren a un ritme frenètic -de dia i de nit- important mà d'obra estrangera allotjada en barracons i sotmesa a condicions laborals precàries.

L'abril de 2015, les obres de l'Hotel Park Hyatt Canyamel quedaren aturades per l'encadenament d'un dels treballadors a una grua pel deute de 80.000 € que una de les empreses contractistes contragué amb ell.

Promotor

Grupo Cap Vermell.

Administració responsable de l'aprovació

UCAP, PSIB-PSOE Capdepera i Govern autòmic PP.

Impacte ambiental i social

Equipaments com aquests en espais rurals agreugen la factura energètica, la contaminació atmosfèrica i la salut pública al fer-se necessari l'ús del cotxe per arribar-hi.

L'artificialització de la vall de Canyamel és un atemptat contra una de les zones més belles que encara es conserven a Mallorca. L'ànsia per capita-

litzar tot l'espai fa que quedin pocs indrets on poder gaudir del silenci i del gust de transitar per espais alliberats d'asfalt, edificacions i gent.

El consum d'aigua pot disparar-se, més sabent que el projecte d'urbanització final comprèn 50 hectàrees. L'abús en l'extracció de l'aigua amenaça amb assecar el torrent de Canyamel i fer desaparèixer l'ecosistema de ribera que acull.

Reacció ciutadana

El GOB denuncià l'inici de les obres l'any 2007. L'estiu de 2014, la Marxa Jove pel Territori trià aquest escenari per denunciar i visualitzar l'encimentació d'una muntanya.

Referències

<http://terraferida.cat/2015/04/17/canyamel-la-destrossa-mai-no-vista>
<http://www.gobmallorca.com>

Pla d'excel·lència Platja d'en Bossa, complex Ushuaia, Eivissa

Margalida Ramis

Resum general del cas

Es tracta d'un macroprojecte especulatiu que impulsen empreses d'Abel Matutes a la zona de la Sal Rossa.

Descripció del projecte

La zona d'actuació se situarà en l'extrem sud de la zona de la Platja d'en Bossa i ocupa un total de 77 hectàrees. Les línies generals de l'actuació són: la construcció d'un centre comercial de 55.800 metres quadrats al costat del complex Ushuaia; un camp de golf de 18 clots situat a l'àrea perifèrica de protecció del parc natural de ses Salines; un nou hotel apartament de cinc estrelles; una zona residencial situada també a l'àrea perifèrica de protecció de ses Salines, a la part sud, però paradoxalment qualificada com de desenvolupament urbà; un parc empresarial, i, a més, la remodelació integral dels establiments del grup per adequar-los a un nou perfil de client amb gran poder adquisitiu.

Promotor

Grup d'empreses d'Abel Matutes.

Administracions responsables de l'aprovació

Ajuntament de Sant Josep de sa Talaia, Consell Insular d'Eivissa i Govern balear.

Base legal

No en té. La urbanització que pretén ampliar es va edificar il·legalment al final de la dècada dels anys 80 i la zona ha estat declarada sòl rústic per sentència judicial del TSJIB. S'hauria de tramitar, per tant, com a projecte d'interès turístic i s'haurien de fer diverses normatives a mida per fer realitat el projecte.

Actuacions

La construcció del perfil del camp de golf es dugué a terme sense llicència, mitjançant aplec de terres extretes dels túnels de les autovies construïdes els anys 2006-2007, amb càrrec, suposam, als pressuposts de l'obra pública.

Impacte ambiental i social

Deixant de banda l'aberració que suposa modificar les normatives d'un projecte i fer-les a mida perquè el ciment i l'asfalt s'escampin encara més, fins al punt de ficar-se dins l'àrea protegida de ses Salines, una de les qüestions més colpidores del projecte és la manca d'aigua potable que tindrà aquest complex i el greu perill que representarà la construcció per a l'aquífer de la zona, ja molt deteriorat. L'aigua subterrània que se subministra a la població de la zona ja té un índex de salinitat totalment inacceptable, que supera amb escreix els límits permesos per la llei per considerar-se potable. En aquestes condicions, qualsevol nova

captació d'aigua o increment del cabal de captació en els pous que ja hi ha accelerarà el ritme de salinització de l'aigua de l'àrea de Sant Jordi, Platja d'en Bossa, sa Carroca i altres barris de la zona. Aquests indrets veuran agreujat un problema que, alhora, ja ha estat provocat pel creixement desenfrenat i totalment irresponsable protagonitzat pel grup d'empreses Matutes, al qual mai han preocupat les conseqüències dels seus projectes.

Reacció ciutadana

El grup ecologista GEN-GOB ha aixecat la veu contra el despropòsit que implica el projecte i les nefastes conseqüències socials i ambientals que tindrà.

Referències

<http://www.gengob.org>

Carretera general Me-1, Menorca

GOB Menorca

Resum general del cas

El Consell Insular impulsa un projecte de millora de la carretera Maó-Ciutadella, la principal via de l'illa. Aquest projecte es va dissenyant per trams. El primer projecte tramitat correspon al sector Maó-Alaior i ha alçat una gran polèmica perquè incorpora quatre enllaços o canvis de sentit de doble nivell que requereixen un gran consum de territori, amb la conseqüent pèrdua de paisatge, per una prestació molt discutible.

Descripció del projecte

Fruit de la convocatòria d'un concurs pel tram Maó-Alaior, es va escollir un projecte d'entre 16 propostes. El projecte guanyador no incorporava cap enllaç de dos pisos. Però el projecte va estar uns mesos als despatxos i, quan va sortir públicament, s'havia transformat. Ara incorpora dues rotondes en superfície (que no han generat polèmica) i quatre rotondes de dos pisos; una a Biniai (on no hi ha cap camí ni entrada principal, però que es troba molt proper a un projecte de planta de triatges que fa estona que un grup de constructors impulsa), una al creuer del camí rural d'Alcaidús i Rafal Rubí (on hi ha un trànsit molt residual), una a l'Argentina (petit nucli de cases, actualment dotada d'un gir a l'esquerra per un carril central) i una darrera al creuer amb Alaior (l'única que es considera justificada, tot i que el projecte guanyador proposava una rotonda en superfície).

Estan per definir les actuacions a la resta de trams fins Ciutadella: el projecte constructiu del

tram Ferreries-Ciutadella està en procés, i el projecte de traçat d'Alaior a Ferreries, en redacció.

Evolució cronològica i resolució

L'any 2007 l'ex-Presidenta del Consell Insular de Menorca Joana Barceló i l'ex-Ministra de Foment, Magdalena Álvarez acordaren la inversió de 30 milions d'euros d'inversió en la Me-1. L'agost de 2011 es publicà la licitació pel projecte de traçat de Maó-Alaior. El juliol de 2013 hi hagué resolució de la Comissió de Medi Ambient. El desembre de 2013 es licitaren les obres. El juny de 2014 es formalitzà el contracte d'obres, que començaren el setembre.

Promotor

Consell Insular de Menorca.

Administració responsable de l'aprovació

Departament de Mobilitat del Consell Insular i Comissió balear de Medi Ambient.

Base legal

Conveni entre el Ministeri de Foment i el Consell Insular de Menorca (BOE 13/08/2009) i posteriors modificacions, Llei 11/2006 d'Avaluació d'impacte ambiental a les Illes Balears, Pla Territorial Insular de Menorca de 2003.

Actuacions

Ampliació de vorals, incorporació d'alguns trams de carril d'avançament, creació de nous enllaços o girs a l'esquerra a nivell o a doble nivell.

Impacte ambiental i social

Les quatre rotondes de dos pisos successives previstes per al tram Maó-Alaior impliquen un gran consum de territori que es considera innecessari, ja que els canvis de sentit es podien resoldre amb sistemes manco impactants. Causen també una afectació important sobre el paisatge i una fractura social en la societat menorquina.

Reacció ciutadana

El GOB juntament amb la «Plataforma ciutadana per un diàleg a la carretera general», han anat fent una intensa campanya de divulgació i denúncia, que inclouen alegacions, comunicats, un contençió administratiu, xerrades públiques, rodes de premsa, filmacions, etc.

Referències

<http://www.gobmenorca.com>
<http://www.sosmenorca.org>

Parc aquàtic, Sant Lluís, Menorca

Nora Müller

Resum general del cas

El grup hotelier Galdana va projectar un parc aquàtic en sòl rústic protegit com a Àrea Natural d'Interès Territorial (ANIT) a Biniancolla. El novembre de 2014 començaven les obres gràcies a la Declaració d'interès general que li va atorgar el Consell Insular de Menorca pel seu «caràcter desestacionalitzador».

Tant per la vulneració de la figura de protecció ANIT i de la Llei del sòl rústic, com per l'avaluació de l'estat dels aqüífers de la zona i la presència de quatre parcs aquàtics més a l'illa, tots en sòl urbà, la Declaració d'interès general és inexplicable.

Descripció del projecte

El parc aquàtic és devora l'Hotel Sur Menorca i ocuparà una superfície de 17.652,90 metres quadrats; un 55 % de l'àmbit rústic de la finca. Les dues construccions planificades tenen un volum de 2.474 i 1.738 metres cúbics. Cal dir que la Llei del sòl rústic estableix que el percentatge màxim d'elements construïts és del 4 % i el volum de cada edifici no pot superar els 1.500 metres cúbics. A més, a uns 300 metres de l'hotel hi ha parcel·les urbanitzables disponibles.

Evolució cronològica i resolució

Fa més de set anys que els promotors tenen intenció de fer aquest parc aquàtic. L'agost del 2013 va sortir a exposició pública l'expedient per a construir-lo i es van presentar alegacions argumentant la incongruència que suposava. Com que els informes tècnics del Consell advertien també d'aquests dubtes, es va optar per demanar informes externs

que l'avalassin.

Tot i així, el dia 30 d'octubre de 2014 el Consell Insular va atorgar la Declaració d'interès general i el novembre del mateix any es va començar a construir el parc.

Promotor

Promoción y Desarrollo Turístico de Menorca SL (Grup Galdana)

Administració responsable de l'aprovació

Consell Insular de Menorca; Conselleria d'Ordenació Territorial, Marta Vidal.

Base legal

La Llei 7/2012 de mesures urgents per l'ordenació urbanística sostenible; la Llei 8/2012 del turisme de les Illes Balears; la modificació de la Llei 6/1997 de sòl rústic i el Pla Territorial Insular de Menorca.

Impacte ambiental i social

L'autorització de la construcció vulnera la protecció d'un espai ANIT i estableix un precedent pel que fa a la instal·lació d'aquests parcs en sòls rústics protegits.

Pel que fa al consum d'aigua, s'estima que més d'un 70 % de l'aigua sortirà de la xarxa municipal o d'un pou que s'abasteix del mateix aqüífer que els pous municipals. L'aqüífer de Sant Lluís ja es troba en situació de sobreexplotació i té diverses zones amb intrusió marina. D'altra banda, el pou no consta en els registres públics i no està sotmès a cap sistema de control d'extraccions.

Reacció ciutadana

Es varen presentar quatre Recursos d'alçada per PSOE, PSM-MÉS, GOB que qüestionen la declaració d'Interès General per la desestacionalització d'aquest parc i per la seva ubicació en sòl protegit, així com per part de l'empresa que gestiona l'Aguacenter Los Delfines per considerar-ho un cas de competència deslleial. Els Recursos d'alçada s'han rebutjat basant-se en el tercer informe de la Conselleria d'Ordenació Territorial per considerar el perjudici econòmic que suposaria la paralització de les obres i amb l'argument que la concessió de la Declaració de l'interès general és ajustada a dret.

Referències

<http://www.gobmenorca.com>

La fragilitat dels sistemes humans a les Illes Balears

Els sistemes humans balears funcionen principalment amb un recurs extern, del qual depenen totalment i que els fa fràgils davant qualsevol pertorbació.

Eduard Cuadrado de Juan

En aquest article analitzarem les dinàmiques de les poblacions que habiten les Balears des d'un punt de vista científic, comparant-les amb les dinàmiques d'un ecosistema. L'ecologia és la ciència que estudia els ecosistemes, és a dir, els sistemes formats per elements biòtics (vius) i elements abiòtics (inerts) que estableixen relacions entre ells. Els ecòlegs estudiem les dinàmiques que s'hi estableixen a través dels cicles de matèria i fluxos d'energia que hi tenen lloc.

A les cadenes tròfiques, per exemple, els éssers vius ens anem transferint matèria i energia els uns als altres, des de l'organisme que serveix d'aliment cap al que s'alimenta. Dins un ecosistema podem classificar els organismes en les següents categories, segons el seu paper dins els cicles i fluxos essentals: **a) productors:** mitjançant matèria inorgànica i energia solar produeixen matèria orgànica. Ho són les algues i les plantes; **b) consumidors:** s'alimenten de la matèria orgànica provinent dels productors o bé d'altres consumidors. Tots els animals ho som; i **c) descomponedors:** s'alimenten de la matèria orgànica en descomposició provinent de les restes d'altres éssers vius i la transformen en matèria inorgànica. Els bolets, per exemple, són organismes descomponedors. El cicle es tanca quan els productors agafen aquesta matèria inorgànica i l'empren per a fabricar, de nou, matèria orgànica.

Tenint en compte tots aquests conceptes, ara establim l'analogia amb els sistemes humans balears. En primer lloc, cal dir que els ecosistemes balears són antropitzats, és a dir, creats i/o modificats per l'ésser humà. Concretament, els nostres nuclis de població es podrien comparar amb els formiguers. Ambdós són estructures creades i colonitzades per una espècie dominant i precisen d'un manteniment constant per a poder seguir com-

plint la seva funció com a refugi i espai social. Igual que els formiguers, els pobles i ciutats necessiten diàriament una gran quantitat de matèria orgànica produïda en altres ecosistemes (els espais agrícoles i ramaders) per alimentar als seus habitants. Però els humans no només consumim matèria orgànica per alimentar-nos, sinó també matèria inorgànica per a gestionar i mantenir les infraestructures creades i, sobretot, per mantenir un cert model de vida. A més, els cicles de matèria dels nostres sistemes afecten ecosistemes d'altres llocs del planeta, ja que, com sabem, molta de la matèria consumida a Balears no és produïda aquí.

La gran quantitat de turistes que acudeixen a Balears anualment es podria comparar amb els afloraments marins que apareixen estacionalment en alguns punts de l'oceà i que fan aparèixer quantitats extraordinàries de plàncton, que serveix d'aliment per un gran número d'espècies, que en depenen

Amb els fluxos d'energia passa una cosa similar. No ens basta amb l'energia que arriba del sol i que és emprada pels productors per fabricar aliment, sinó que importem recursos energètics d'altres ecosistemes. Per tant, els cicles de matèria i els fluxos d'energia que caracteritzen els nostres sistemes humans, afecten i alteren els cicles i fluxos d'ecosistemes d'arreu del món.

Un altre aspecte que, com a ecòleg, em crida l'atenció és l'ínfim paper dels descomponedors en els sistemes humans,

La rellevància ecològica dels organismes productors i descomponedors a les ciutats contemporànies és escassa.

tant a Balears com a tot el món. Així, la matèria orgànica provinent de les restes dels organismes, que hauria de ser aprofitada i mineralitzada pels descomponedors, es mou cap a altres ecosistemes i es fa «desaparèixer» amb sistemes com la incineració o l'enterrament. I no tan sols no desapareix sinó que es transforma en altres substàncies (gasos, cendres, llixiviats...) que s'han d'abocar igualment al medi. Així, el cicle no tan sols no es tanca sinó que es desfà. Per una banda, la matèria orgànica es deixa d'aprofitar com a aliment pels descomponedors i com a nutrient potencial pels productors (que s'obté mitjançant el compostatge), i de l'altra la nova matèria que se n'obté (cendres i gasos) genera problemes de contaminació.

Els turistes consumeixen els recursos de l'ecosistema, entrant en competència amb els organismes residents

Pel que fa als aspectes socials i econòmics dels nostres sistemes humans, veim que, a Balears, aquests depenen d'un recurs extern que és el turisme. La gran quantitat de turistes que acudeixen a Balears anualment es podria comparar amb els afloraments marins que apareixen estacionalment en alguns punts de l'oceà i que fan aparèixer quantitats extraordinàries de plàncton, que serveix d'aliment per a un gran nombre d'espècies que en depenen (peixos, crustacis, cetacis, aus marines, etc.). El fet de dependre d'un recurs extern fa que l'ecosistema sigui altament fràgil davant qualsevol pertorbació. Així per exemple, si un any el plàncton no apareix o apareix amb una població de mida considerablement més petita, totes les poblacions d'animals que depenen d'ell hauran d'abandonar l'ecosistema,

Els formiguers són, com els nostres pobles i ciutats, estructures creades i colonitzades per una espècie dominant i que precisen un manteniment constant per a poder seguir complint la seva funció com a refugi i espai social

cercar uns altres recursos tròfics (altres espècies per alimentar-se) o bé s'extingiran com a població. De la mateixa manera, el nostre ecosistema humà es basa per sobreviure en un recurs principal, el turisme, que ens aporta la matèria i l'energia (en aquest cas en forma de beneficis econòmics) que necessitem. Si algun dia aquest recurs extern deixa d'aparèixer o en disminueix la seva magnitud, com podria passar amb el plàncton de l'exemple anterior, l'ecosistema s'extingirà i l'espècie dominant haurà de seguir un dels tres camins abans explicats. S'ha de tenir en compte, emperò, que els turistes no són exactament com el plàncton que apareix a l'ecosistema i és devorat per altres espècies. Els turistes són el principal recurs econòmic del nostre ecosistema però són un recurs que temporalment conviu amb nosaltres dins l'ecosistema i, per tant, també en consumeix els seus recursos, entrant en competència amb els organismes residents. Això provoca, com sabem, que la demanda d'energia i aigua a les Balears durant la temporada turística augmenti considerablement. De la mateixa manera, la taxa de generació de residus també augmenta. Així, resulta que el recurs que ens «alimenta» econòmicament, es comporta ecològicament com una nova població que es nodreix dels cicles de matèria i energia del mateix ecosistema. Tota una paradoxa ecològica.

El principal recurs que alimenta l'ecosistema socioeconòmic balear arriba de fora, pels ports i aeroports, i ens fa ser totalment dependents d'ell.

Hotels als fars públics. Un nou sacrifici als déus del turisme

En comptes d'obrir els fars a la gent, les volen fer exclusius per a pocs turistes amb molts de recursos.

Jaume Adrover

La conversió dels fars en hotels és un esquitx més de la gran onada privatitzadora que ens sacseja. Una espoliació legal que, lluny de democratitzar i obrir els fars a qui els ha construït i mantingut, la gent, els farà exclusius per a turistes rics. Aquest pla el promou l'Autoritat Portuària de Balears (APB), però és el mateix que hem vist amb la sanitat, els registres públics, AENA, trams de platges... Tot bé comú és susceptible de ser donat en concessió per 30, 40 anys o de per vida.

Tot el patrimoni públic és important, però en el cas dels fars parlem de llocs molt especials, tresors patrimonials, històrics i ambientals, situats a paratges extrems, solitaris, estratègics... Han resistit l'embat de la mar durant segles, han sobreviscut a conflictes de tota casta i molts d'ells s'han salvat també de la urbanització massiva. I tot plegat ho han fet complint la seva funció de guiar les embarcacions de nit. Com que el turisme massiu ha cremat molts d'espais, en cerca de nous, vol coses diferents i exclusives per a l'incipient turisme de luxe. L'estratègia informativa de l'APB amb els fars és la mateixa que usen diferents administracions amb altres béns: deixar-los caure, publicitar que no estan ben conservats, tenir-los tancats, dir que l'administració no té doblers per mantenir-los i vendre a l'opinió pública que, en mans privades, tot plegat es resoldrà i a més es crearan llocs de feina. Amén.

Tot un pla estatal

No parlem just del fars de les illes. El pla «Faros de España» (cercau-los a Facebook i Twitter) és un projecte del Govern espanyol que cerca convertir en hotels tots aquells fars que tinguin les mínimes condicions per a albergar turistes. Aquest ús hotelier està expressament prohibit en realitat, però la llei contempla excepcions. Qualsevol divendres de l'any, dia que hi ha reunió del Consell de Ministres, es pot permetre aquest ús hotelier per qualsevol far. La norma que permet nous usos no és nova, el PSOE va introduir aquestes excepcions fa anys. Dels 187 fars existents, n'hi ha 12 que són usats com a centres culturals o de formació, cinc com a centres d'investigació (Cap Salines per exemple) i altres set disposen de bars (Cap de Formentor) o cafeteries (Cap d'Artrutx). Ara però, no parlem d'excepcions aïllades més o manco acceptables, sinó d'un pla de reconversió dels fars en hotels com a activitat principal. Trafalgar (Cadis), Riba-deo (Lugo), Illa de Tabarca (Alacant), Cap de Sant Antoni (Xàbia)... són objecte de desig de diverses empreses hoteleres i ja han rebut ofertes.

Els darrers faroners expulsats

Un document de l'APB al qual Salvem Portocolom ha tengut accés, afirma que els fars que es volen convertir en hotel són més dels sis inicialment publicitats. Hores d'ara ja en són nou: Ciutadella, Illa de l'Aire, Punta Nati (Menorca), Portocolom, Illot d'Aucanada, Capdepera, Cap Blanc,

Cap Gros (Mallorca) i Botafoc (Eivissa). El de Ciutadella (Sa Farola) ja s'està tramitant. Tot i que la tecnologia ha substituït als antics faroners, alguns d'aquests tècnics encara són necessaris. El faroner de Portocolom per exemple, du el manteniment dels fars de Capdepera, cap Salines, Cabrera i Cap Blanc. Els comptes de l'APB són els d'eliminar per complet als darrers faroners de les illes. Al document de l'APB, hi ha l'edat de cada faroner apuntat vora el far que aquest habita. Comptem els dies que els hi falten per prejubilar-los forçosament si cal, perquè els veuen com un obstacle per als hotels. Feis lloc, que vénen els turistes! Així és la gent que ens governa. Recordem també, que a les illes encara hi ha vuit fars habitats pels faroners i les seves famílies: Botafoc, l'Avançada, Capdepera, Portocolom, Cala Figuera, Cap Gros, Favàritx i Ciutadella.

Com que el turisme massiu ha cremat molts d'espais, en cerca de nous; vol coses diferents i exclusives per a l'incipient turisme de luxe

L'excusa dels costos

L'excusa que els fars no generen recursos per mantenir-se a si mateixos és falsa. Les embarcacions de les Illes Balears superiors a 6 metres, paguen anualment una taxa, anomenada T-0, destinada al manteniment de fars. Segons la mateixa APB aquesta taxa va recaptar l'any 2014 fins a 1,5 milions d'euros. Què va gastar l'APB en manteniment el 2014? Idò 138.000 euros, no arriba ni al 10 % del que van recaptar. Entenem que això suposa un frau a la ciutadania, especialment als milers de propietaris d'embarcacions que paguen aquesta taxa. El text que acompanya la taxa, parla de manteniment dels fars, no sols que facin claror a la nit, sinó també dels edificis.

Per altra part l'APB és un organisme que mou quantitats ingents de doblers i té un pressupost enorme. Sols al port d'Eivissa fa obres per valor de 12,5 milions d'euros

Manifestació del 15 de març. 800 persones marxaren en defensa del far de Portocolom.

i preveia una inversió al nou port de Palma de fins a 500 milions d'euros sumant-hi diners privats. Segons els seus pressupostos enguany invertirà prop de 10 milions d'euros al Port de Palma sols en millora d'accessos per grans creuers. És més del que s'ha destinat a conservació dels fars en dècades o en tot el segle xx. Si hi ha cap administració sobrada de pressupost, és aquesta.

L'Autoritat Portuària de Balears va gastar el 2014 138.000 euros, quantitat que no arriba ni al 10 % del que va recaptar

APB: Una entitat sempre sota sospita

L'APB és una entitat amb poc personal, poques despeses i molts de recursos. Molts dels espais públics de la primera línia, inclosos els ports més importants, molls i els fars són seus. Viu de fer concessions d'aquest espais públics a empreses privades. Aquestes goloses concessions se solen fer d'amagat, se'n tem poca gent, i han generat diversos casos

de corrupció. Els dos darrers presidents de fet (PP i PSOE), han estat imputats per adjudicar concursos de forma fraudulenta, un d'ells a l'empresari Gerardo Díaz Ferrán, expresident de la patronal espanyola i ara a la presó.

El cas de Portocolom

L'onada neoliberal pot fer-se seu qualsevol patrimoni si no hi ha prou gent disposada a defensar-lo. A Portocolom però, hi ha persones disposades a evitar-ho. Far públic i obert a tothom, és la campanya de Salvem Portocolom que vol evitar els usos hotelers al far i que sigui accessible per a tothom. El passat 15 de març fins a 800 persones van sortir a defensar el seu patrimoni en una marxa que culminà al far, situat a la Punta de ses Crestes. Recordem que és l'edifici més emblemàtic i antic (152 anys) del poble i té una gran bellesa. El seu valor patrimonial, arquitectònic, cultural i natural està molt per damunt de càlculs monetaris.

El far de Portocolom és l'edifici més emblemàtic i antic (152 anys) del poble i té una gran bellesa

Després de 152 anys d'història, és un símbol fixat a la retina de residents, estujejants i visitants del Port. Salvem Portocolom creu que el far ha de mantenir les seves funcions, s'ha de conservar i ha d'estar obert al públic. Creiem que un ús privat i exclusiu no garanteix la conservació de l'edifici i del seu entorn natural, d'unes dues hectàrees. Hi ha altres exemples de resistència. A Formentera molta gent ha protestat davant la possibilitat d'incloure altres usos al far de Barbaria. Aquest sentiment ha estat recollit per l'Ajuntament i el Consell de Formentera, que han fet recular l'APB.

Salvem Portocolom no demana la lluna, sols conservar el patrimoni de tots. Ara també ha reviscolat l'Associació d'Amics dels Fars, que ha iniciat una campanya en defensa dels fars de les Illes. Som-hi idò, que no ens prenguin el que és de tots.

Concentració al far del Cap Blanc contra la seva privatització.

Pomes podrides?

Els negocis de la corrupció i de la indústria turístico-immobiliària.

Eliseu Casamajor

Abans de l'esclat de la crisi la qüestió de la corrupció ja es convertí en alarma social. Arreu de l'estat se succeïren múltiples casos de corrupció protagonitzats per polítics, funcionaris i empresaris. Pels poderosos, el més dolorós no era la corrupció en si mateixa, sinó que la seva informació es difongués. L'omertà es trencà i la «imatge», que és un dels principals actius del capital, quedà seriosament danyada. Les notícies sobre la corrupció s'amuntegava fins a esdevenir part del paisatge quotidià.

La geografia de la corrupció presentava una clara coincidència amb els espais protagonistes de la bombolla turístico-immobiliària i governats majoritàriament pel Partit Popular. El litoral mediterrani i els arxipèlags, és a dir les principals mines turístiques espanyoles, eren autèntiques «illes del tresor». El 2011 a les Balears hi havia prop de 500 persones imputades, de les quals 40 eren càrrecs del Partit Popular. I Unió Mallorquina, amb la seva cúpula imputada, es va dissoldre just abans de les eleccions de maig de 2011. Les Illes Balears i el País Valencià han estat líders en la lliga de la corrupció espanyola.

La maquinària propagandística s'encarregà de llançar els següents missatges: la corrupció és un comportament desviat d'algunes persones, «pomes podrides», que no respecten les normes; la cobdícia d'alguns, especialment polítics, els porta a confondre allò públic amb allò privat. S'aconseguia així plantejar-ho com a quelcom aïllat que correspon a actituds individuals. El sentit comú forjat amb la ideologia neoliberal situava el tema entorn a la inevitable mala gestió pública. I per això, la solució lògica seria la de reduir més l'estat. Un cop anunciat així el problema, es diluïa la vinculació entre la corrupció política i el món empresarial. I això, a les Balears significa capital turístico-immobiliari. El capital turístic, caracteritzat pel seu poder de seducció a través de la creació d'imatges-marca, ha evitat que es relacionàs turisme amb corrupció.

Malgrat els intents de preservar intacta la marca turística, els esdeveniments apunten cap a una estreta unió entre la indústria turística i la de la corrupció. L'esclat del Cas Andratx amb l'empresonament del batle Eugenio Hidalgo evidencià que la destrossa del litoral andrítol era possible gràcies a l'incompliment de la normativa i a l'aliança entre polítics, empresaris, banca i els inversors en segones residències. Aquest cas il·lustrà una qüestió central sobre la propagació de la corrupció. A l'estat, les polítiques neoliberals havien potenciat la financiarització i la desregularització urbanística, tot dotant de gran liquiditat i creant un clima pro-urbanístic. Emperò, a les Illes Balears, el conflicte social entorn a la qüestió territorial havia fet que no s'assolissin unes condicions tan favorables com, per exemple, les del País Valencià. Així que en ple-

na bombolla s'havia d'aixecar qualsevol barrera per tal que el capital pogués dur a terme la seva «missió», és a dir, reproduir-se i expandir-se. Quan els elements que generaven fricció al capital no s'havien eliminat per les bones, és a dir amb els instruments del sistema, s'eliminaven amb mètodes al seu marge. Així doncs, la corrupció político-empresarial apareix com a darrera opció. De totes maneres, quan la temperatura de la bombolla s'havia disparat, les corrupteles es dispararen ja que es tractava d'una cursa contrarellotge en la qual competien els territoris entre si amb el fi d'atreure inversions immobiliàries abans que la música acabàs.

D'altres casos tenien també una clara vinculació amb el món turístic. Per una banda, dins la mateixa administració turística es destaparen els de: Turisme Jove, Inestur o Ibatour. I fins i tot dos exconsellers de turisme ingressaren a la presó: Francesc Buils i Miquel Nadal. Però el cas estrella és el Palma Arena, del qual es desprenen múltiples peces, entre elles el cas Nòos. Ambdós també estan justificats amb la coartada turística: la construcció del megaprojecte esportiu i la celebració de reunions per tal de potenciar el turisme esportiu. Jaume Matas, expresident de la CAIB i exministre, ja ha passat per la presó i Iñaki Urdangarín també hi podria passar.

Les dues principals indústries de les Illes Balears són la turístico-immobiliària i la de la corrupció

Amb la crisi, a mesura que minvaven els fluxos financers, els casos de corrupció es refredaren. La urgència per tal de facilitar l'entrada de capitals, fins i tot saltant-se les seves lleis, ja no era prioritària. Emperò, això no significa que no hagin sorgit nous casos. Un dels que ha passat més desapercebut ha estat el relacionat amb TUI AG. La multinacional, participada per la cadena RIU, realitzà tota una sèrie de delictes fiscals però a la multinacional no li interessà que s'aixecàs massa renou i acceptà pagar 50 milions i així cancel·lar el tema; i el seu assessor fiscal, Andrew

Quins temps aquells! Iñaki Urdangarín i Sebastián Escarrer.

Lloyd, evità la condemna de 20 mesos de presó amb el pagament d'una multa de 36.000 euros. Aquest ha estat un dels majors fraus fiscals de l'estat i ens il·lustra els mecanismes que empren les grans empreses per tal d'evitar les càrregues fiscals.

La crisi va fer trontollar moltes corporacions i féu emergir dinàmiques que en temps d'eufòria quedaven soterrades. Alguns empresaris que en temps del boom es presentaven com triomfadors van caure del seu pedestal. La família Ruíz Mateos, amb la cadena Nueva Hotasa, tornava a protagonitzar un escàndol financer amb denúncies de blanqueig de capitals i delictes fiscal. El president de la CEOE, Gerardo Díaz Ferrán, era copropietari de Grupo Marsans, que tenia entre d'altres la cadena Hotetur o part de Spanair, ambdues amb seu a Mallorca. Al començament de la crisi, Díaz Ferrán es dedicà a exigir les reformes laboral i fiscal. Al cap de poc, després que el fons voltor Posibilitum Business SL adquirís Grupo Marsans, ingressà a la presó acusat d'alçament de béns i blanqueig de capitals. A Eivissa, Fernando Ferré, que havia sortit del no res, es convertí en el principal hotelier de l'illa amb la cadena Playasol. El 2010 fou detingut acusat de diversos delictes: frau fiscal, blanqueig de capitals, falsedat documental, explotació laboral, tràfic il·legal de mà d'obra, etc. També en aquesta ocasió, el grup hotelier ha passat a les mans d'un fons voltor, l'Hiperion Capital Management.

Ja en plena crisi hem assistit a nous i espectaculars casos que podrien ser d'una sèrie policíaca. A les dues principals mines turístiques, Magaluf i Platja de Palma, han esclatat dos casos en els quals estan implicats empresaris turístics i policia. A la capital del *mamading*, el cap de la policia local i d'altres agents ingressaven a la presó acusats de pertànyer a una trama d'extorsió per beneficiar determinats empresaris de la zona. I, a la Platja de Palma, la policia local també col·laborava amb empresaris turístics, tot afavorint certs locals d'oci nocturn i prostitució. El febrer de 2015, l'empresari Miquel Pascual Bibiloni fou detingut en relació a aquesta operació. Miquel Pascual Bibiloni i Onofre Pascual Vaquer passaren en pocs anys de tenir locals al carrer del Jamón a construir un imperi turístic amb el parc de la cervesa Bierkönig, la discoteca Oberbayern, el Pabisa Beach Club, el puticlub Table Dance i la cadena Pabisa. Com tants empresaris, Pascual Bibiloni es caracteritzà per la proximitat i col·laboració amb el Partit Popular.

Amb l'excusa de la crisi els governs han aplicat mesures de xoc per activar les inversions. El que abans aconseguien amb la corrupció ara ho tendran gratis

Finalment, cal destacar que amb l'excusa de la crisi, els governs han aplicat tota una sèrie de mesures de xoc per tal d'activar les autopistes del capital. Aquestes es poden sintetitzar en dos grans eixos: retallades socials i desregulació per activar la inversió. Davant la manca de liquiditat i d'opcions viables, la inversió no s'ha activat, però quan es doni la possibilitat es trobarà en una situació en la que ja no caldrà incorporar les despeses de la corrupció. El que abans aconseguien amb la corrupció ara ho tendran gratis. No obstant això, quan la temperatura del capital augmenta, la inversió requereix velocitat, no sigui cosa que es torni a desfermar una crisi. No serà que més que de pomes podrides estam parlant de lògiques sistèmiques?

Caçadors caçats: Díaz Ferrán (Marsans), Jaume Matas (PP), el rei Borbó, Arturo Fernández (Bankia).

L'impacte lingüístic del turisme a les Illes Balears

Substitució, banalització i minorització del català en els espais turístics.

Joan Miralles Plantalamor

Existeixen innumerables publicacions que analitzen l'impacte econòmic o ambiental del turisme a les Illes Balears. Malauradament, són poques aquelles que es refereixen als impactes socioculturals i moltes menys les que se centren en l'impacte lingüístic definit per A. Iturraspe i J. Miralles (2005) com «el conjunt de canvis sociolingüístics produïts en una destinació a partir del desenvolupament turístic».

La magnitud de l'impacte lingüístic vindrà determinat per diversos factors com ara: la realitat política, social i cultural del territori, el model turístic que es desenvolupi, el tipus de turista i un llarg etc. En aquest sentit, Aina Moll ja advertia el 1991 que els impactes que el turisme opera sobre la llengua en societats monolingües no és tan gran com en aquelles societats bilingües. No ens ha d'estranyar, per tant, que a les Illes Balears els impactes del turisme siguin especialment greus i visibles alterant, com diria J. Melià (2014), el paisatge lingüístic de la nostra illa.

D'altra banda, com analitzà Climent Picornell l'any 1977, un dels primers efectes de la substitució lingüística provocada pel turisme és la substitució de la toponímia pròpia per una de nova en què s'usa el castellà o d'altres llengües com l'anglès, en els topònims lligats a actuacions de caràcter urbanitzador, com ara complexos residencials, hotels, blocs d'apartaments, nous restaurants, etc.

El factor principal que explica aquest fet és la banalització i substitució de la cultura local que sovint acompanya el desenvolupament turístic. En el nostre cas, com que el turista sempre cerca uns estereotips independentment de si aquests són certs o no, la població local no dubta en transformar la seva identitat lingüística per una de castellana, que en definitiva és la que el turista espera trobar. Per això no és estrany que el sector hosteler, sempre que hi ha hagut intents per recuperar el topònim Eivissa en detriment del mundialment conegut «Ibiza», s'hi ha oposat. Un fet semblant ha ocorregut en la darrera legislatura 2011-2015 en què el Govern del Partit Popular ha canviat el nom oficial de la capital balear Palma pel de Palma de Mallorca, més usat internacionalment.

En ocasions, s'arribarà al punt que promotors turístics o majoristes de viatges com Pablo Piñeiro (2011) arribin a consi-

derar la llengua pròpia un fre per al desenvolupament turístic, demanant en conseqüència la seva eradicació a les senyalitzacions i/o fins i tot en la transmissió intergeneracional. Propostes que, encara que desconeixem fins a quin punt, acaben influïnt en no poques famílies que poden creure que ensenyant en castellà als seus fills se'ls dota de més oportunitats per al futur.

És important destacar que l'impacte lingüístic no es dona necessàriament per la relació turista-resident. De fet, el més freqüent és que l'impacte sigui conseqüència indirecta d'un altre impacte. Així, per exemple, és impossible entendre els canvis sociolingüístics en l'ús social de la llengua si no tenim en compte l'arribada d'immigrants que, atrets per la demanda de mà d'obra que han provocat els diferents booms del turisme, s'han establert de manera permanent a la nostra comunitat des dels anys seixanta del passat segle.

Com que el turista sempre cerca uns estereotips independentment de si aquests són certs o no, la població local no dubta en transformar la seva identitat lingüística per una de castellana, que en definitiva és la que el turista espera trobar

A hores d'ara, el percentatge d'al·loctònia o nascuts fora de la nostra comunitat representen la meitat de la població, dels quals, tan sols una petita minoria nascuda principalment al País Valencià o Catalunya tenen coneixements de català. La majoria, per contra, tenen com a llengua materna el castellà, l'alemany, l'anglès, l'àrab... Les Balears esdevenen així un espai on hi conviuen centenars de llengües amb, això si, estatus legals i prestigi molt diferenciats. En conseqüència, aquesta diversitat farà precisa l'existència d'una llengua franca de comunicació que gairebé sempre serà el castellà.

També respecte les migracions contemporànies, és important fer èmfasi en la generalització de l'impacte arreu de l'illa que fins a finals dels anys noranta es limitava a la conurbació de Palma i les zones turístiques. Sens dubte, l'espai on més s'ha notat aquest canvi és el que conforma l'interior de l'illa. Un territori on els darrers anys hi ha hagut un augment significatiu de les iniciatives destinades a promoure el turisme d'interior mitjançant la posada en marxa d'agroturismes, però sobretot gràcies a la demanda de mà d'obra per a la construcció i rehabilitació de segones residències. Un procés descrit i definit per Jaume Binimelis com a rurbanització (Binimelis, 2002: 209) pel qual l'interior de l'illa comença a caracteritzar-se per l'existència d'una àrea i una morfologia física, espacial i humana a mig camí

Mercat setmanal d'un poble del Pla, on cada vegada hi ha més parades dirigides al turisme.

entre allò propi de les grans urbs i el camp.

Si ens centram en l'impacte lingüístic del col·lectiu turísticore residencial, segons l'estudi de camp realitzat per A. Iturraspe i J. Miralles (2005) els estrangers residents tendeixen a identificar el castellà com a la llengua útil per a les seves comunicacions diàries mentre que el català queda relegat a l'esfera de llengua identitària i/o folklòrica. La desinformació i els prejudicis lingüístics actuen, en general, negativament com a factors d'aprenentatge i ús del català atès que el nou resident identifica el català com a un fre inesperat per a la seva integració. En aquest sentit, resulta significatiu que gairebé la meitat d'ells desconeixien la situació lingüística de Mallorca abans d'establir-s'hi; fins i tot en molts casos encara que haguessin vingut abans a l'illa com a turistes.

Els estrangers residents tendeixen a identificar el castellà com a la llengua útil per a les seves comunicacions diàries mentre que el català queda relegat a l'esfera de llengua identitària i/o folklòrica

Només arribar, es demana quina és la llengua que ha d'aprendre per a integrar-se. Fins i tot sense voler-ho, molts mallorquins deixen clar amb la seva actitud, directament o indirecta, que no s'espera d'ells que aprenguin el català i que amb l'aprenentatge del castellà és suficient. A més, en general s'opta pel castellà perquè la deducció «un país, una llengua» afavoreix l'acceptació del castellà en detriment del català. També és important el fet que el castellà tingui una major projecció internacional, fet que els du a pensar que en cas d'emigrar a un altre territori els serà més útil el coneixement del castellà.

A hores d'ara, l'escolarització en català és possiblement l'instrument d'integració i normalització lingüística més important de què disposem. No tan sols perquè dota

als fills dels nous residents dels instruments necessaris per a la comunicació en català sinó perquè, a més, actua de variable d'influència per tal que els seus pares l'aprenguin. La supressió de la immersió lingüística a les escoles i la manca d'actituds favorables manifestada pels representants polítics que governen no ajuda precisament a mitigar l'impacte lingüístic, si bé és cert que les mobilitzacions de la ciutadania han actuat de contrapès sensibilitzant a milers de ciutadans sobre la importància de preservar la llengua com a patrimoni immaterial.

La fidelitat lingüística dels catalanoparlants, la promoció de campanyes que afavoreixin les actituds lingüístiques positives i sobretot, l'ensenyament en català són a hores d'ara els garants més importants de la llengua. Caldrà esperar a veure el tarannà del govern electe dels comicis del 2015 per saber si els impactes lingüístics del turisme seran tinguts en consideració o, com de costum, obviats per tots aquells agents que s'hi relacionen.

Bibliografia emprada:

Binimelis, J. (2002). Canvi rural i propietat estrangera a Mallorca. *Picornell C.; Pomar J. (ed.). L'espai turístic*. Palma de Mallorca: Instituto de Estudios Ecológicos.

Iturraspe, A., Miralles, J. (2005). L'impacte lingüístic del turisme residencial a Mallorca. *Llengua i ús: Revista tècnica de política lingüística*, ISSN 1134-7724 (34), pp. 75-83.

MMB. (2011, 16 de juny). Es muy importante que los niños piensen en castellano. *Diario de Mallorca*.

Melià, J. (2015). Paisatges lingüístics. *Ara Balears*. 27 de febrer de 2015.

Moll, A. (1990). Turisme, immigració i ús de la llengua. *Estudis Baleàrics*, (37-38). Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, Palma de Mallorca, pp. 171-182.

Picornell, C. (1982). La nova toponímia a les Illes Balears. Una aportació als topònims sorgits arrel del turisme. *Butlletí Interior [Barcelona]: Societat d'Onomàstica*, pp. 86-100.

Mapa de Mallorca on apareixen alguns dels estereotips que els turistes esperen trobar.

La mercantilització dels espais protegits a les Balears

La lògica neoliberal també vol convertir els espais naturals en focus de negoci i banalització.

Antoni Muñoz Navarro

El març de 2012, el conseller d'Agricultura, Medi Ambient i Territori Gabriel Company presentà el Pla Balears Natura 2015, amb els objectius de «crear un model sostenible que permeti millorar constantment el manteniment i la conservació dels espais naturals; dinamitzar-ne l'oferta i donar-li més qualitat; augmentar el nombre de visitants; posicionar aquest producte dins l'estratègia de promoció turística del Govern; ajudar al desenvolupament socioeconòmic dels municipis de l'entorn, i fomentar que hi participi el sector privat».

Entre les accions previstes va citar l'elaboració d'una plana web, la presència a les xarxes socials, la creació d'aplicacions per a telèfons mòbils, el foment de les activitats d'ús públic, la unificació de la marca, l'eliminació de barreres arquitectòniques... però també «la possibilitat de crear nous establiments i augmentar l'oferta de productes que es puguin posar a la venda als Parcs Naturals, augmentar la presència de marques en les botigues dels nuclis propers a cada espai natural, crear productes especials per què els visitants puguin gaudir d'experiències singulars, obrir els espais naturals i les instal·lacions per a altres activitats amb l'objectiu d'integrar-ne l'ús en diversos àmbits de la vida social (presentacions i activitats d'àmbit cultural, activitats d'entrenament i formació, filmacions de pel·lícules o anuncis, activitats esportives, etc.)». Tota una declaració d'intencions.

Aquest Pla s'emmarca en una línia política que no només persegueix potenciar la mercantilització dels espais naturals protegits, sinó que també redueix o suprimeix els principals mecanismes que garanteixen el bon funcionament d'aquestes zones naturals sota gestió conservacionista: seguiment, conservació, manteniment, educació i vigilància. Així, la inversió dedicada va caure escandalosament (901.000 d'euros el 2012, 70.000 el 2013), i a finals del 2012 també s'acomadà el 22 % del personal dedicat a la gestió de parcs i reserves naturals de l'empresa Espais de Natura Balear (posteriorment absorbida per l'IBANAT). Es

col·loca així als espais naturals en una situació molt vulnerable, ja que d'una banda se'n potencia l'ús públic (amb una tendència creixent de nombre de visitants) i de l'altra s'elimina la capacitat de control sobre aquest ús i els seus efectes.

Lògicament, no es podia esperar menys d'un Conseller que fa uns anys feia tàndem amb els grans terratinents anti-parcs en contra de la protecció de nous espais com la Serra de Tramuntana. Atorgar a Company la responsabilitat de vetllar per la conservació de parcs i reserves naturals ha estat com posar el llop a guardar les ovelles.

Atorgar a Company la responsabilitat de vetllar per la conservació de parcs i reserves naturals ha estat com posar el llop a guardar les ovelles

No pensem, però, que aquesta política ha estat aquests darrers 4 anys una característica exclusiva de les Illes Balears. El procés ha tingut paral·lelismes a la resta de comunitats autònomes governades pel PP o per altres. Recentment, entitats ecologistes de Catalunya denunciaven públicament el Pla estratègic de gestió dels espais naturals 2015-2020 de la Generalitat, per considerar que pretén convertir els parcs naturals en parcs d'atraccions per a fer-hi negoci. En l'àmbit estatal, el Congrés dels Diputats aprovà l'any passat la nova Llei de Parcs Nacionals, que obre la porta al negoci de la caça, i l'esborrany del Pla rector de Parcs Nacionals, que contempla l'autorització excepcional d'activitats esportives de competició.

La crisi financera ha tingut molts i greus efectes negatius sobre les persones i el medi ambient, però, afortunadament, fins ara ha estat un fre per a l'abordatge dels espais protegits per part de l'empresa privada. Igualment ho hem vist en l'àmbit urbanístic, on el Govern ha facilitat un marc legal de desregulació però amb uns efectes que encara no s'han manifestat en tota la seva magnitud.

Les activitats públiques i gratuïtes organitzades pels parcs són una eina fonamental per establir lligams entre la conservació i la societat. Company va implantar el pagament, enfonsant la participació.

Els acomidaments de l'empresa pública Espais de Natura Balear al 2012 deixà parcs en situació extrema: el Paratge Natural de la Serra de Tramuntana passà de disposar de 6 tècnics a sols 1.

Els primers experiments del Pla Balears Natura 2015 per tal de determinar la potencialitat econòmica de determinades ofertes, lògicament, es feren arriscant el patrimoni públic. Així, el juny del 2012 l'empresa pública Espais de Natura Balear (ENB) establí el pagament per l'assistència a visites guiades i tallers als parcs i reserves, quan fins aleshores havien estat gratuïtes. Igualment, es fixà el pagament per a l'entrada a centres d'interpretació. Sota la premissa del llavors gerent d'ENB que «la gent que realment vol gaudir de l'espai està disposada a pagar», els efectes d'aquesta mesura-experiment foren nefastos, amb una caiguda gravíssima de la participació ciutadana en les activitats dels parcs. Al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca, el nombre de visitants passà de 677 persones el 2011 a 191 el 2013 (reducció del 73 %), desincentivant-se així greument la implicació social en la conservació del parc. També a s'Albufera, l'any 2012 només pagaren l'entrada al centre de Can Bateman 188 persones (menys d'un 3 per mil dels 65.963 visitants que passaren pel centre d'informació). Resultats nefastos econòmicament i social.

Medi Ambient no autoritzà la celebració de la Ultra 2015 fins dia 14 d'abril, 4 dies abans de la cursa... Algú dubtava que s'autoritzaria, amb el nombre de places venudes per l'empresa?

Mai han reconegut aquesta gestió com un error, però, tot i que legalment les activitats segueixen essent de pagament, a principis d'any s'acordà oferir moltes activitats gratuïtes i de deixar de cobrar l'entrada a la major part dels centres d'interpretació.

Però si els experiments de mercantilitzar els usos en principi més propis dels espais protegits, per ara, han estat un fiasco, altres línies menys específiques, especialment l'esportiva, se consolida i apunta com un dels principals negocis dins els grans naturals.

La Ultra Mallorca Serra de Tramuntana és, des del 2009, la cursa de muntanya més important que es fa a les Illes, amb una quota de participants que creix any

rere any. Per a l'edició de 2015, l'organització establí un màxim de 2.100 participants entre les tres modalitats de la prova, i, tot i que la inscripció es tancà el mes de setembre de 2014, Medi Ambient no autoritzà la celebració de la Ultra fins el dia 14 d'abril d'enguany, 4 dies abans de la cursa... Algú dubtava que s'autoritzaria amb el nombre de places venudes per l'empresa? L'auge del *running* ha convertit les curses de muntanya en un negoci puixant, i els impactes ambientals associats ja s'estan regulant de forma important a diversos indrets d'Espanya i del món. Però, per ara, aquí no.

Al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca, on fins ara estava prohibida l'activitat esportiva, la junta assessora del parc ha informat favorablement sobre la creació d'un itinerari esportiu reclamat pels hotelers de la Platja de Muro

Al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca, on fins ara estava prohibida l'activitat esportiva, la junta assessora del parc ha informat favorablement sobre la creació d'un itinerari esportiu reclamat pels hotelers de la Platja de Muro. Si bé aquest itinerari discorre per zones perifèriques, s'agreuaran sense dubte les mancances en vigilància i gestió de l'ús públic que ja pateix el parc. I a Cabrera, el nou Pla rector d'ús i gestió en tràmit incrementa la capacitat d'ús públic, preveu obrir també la porta a activitats esportives, celebracions, esdeveniments, i cita expressament la possibilitat de concessions administratives per a l'explotació de serveis.

En conclusió, la desinversió per part de l'administració responsable, el canvi en els objectius i prioritats de gestió, l'increment progressiu de l'ús públic i l'entrada de l'empresariat privat, que lògicament té una motivació econòmica que no té per què coincidir amb l'interès públic, posen els espais naturals protegits en una situació d'alt risc de banalització i de pèrdua patrimonial.

Antoni Muñoz Navarro és responsable de l'àrea de conservació del GOB-Mallorca.

És l'energia, idiota!

Turisme i energia, una història silenciada.

Eliseu Casamajor

Bill Clinton guanyà les eleccions presidencials dels EUA de 1992 amb el lema «és l'economia, estúpid». A les Balears, així com a la majoria de societats turístiques, predomina una visió del funcionament de l'economia desvinculada de l'ús d'energia. S'entén que les indústries pesades són molt exigents en energia, però el turisme no s'associa al seu ús. Fins i tot, els lobbys turístics han aconseguit que nombroses declaracions internacionals introduïssin el turisme com activitat per lluitar contra el canvi climàtic, la crisi ecològica i la pobresa. Malgrat els esforços de la indústria turística per deslligar-se de qualsevol relació amb els principals devoradors d'energia, aquest sector es perfila com un autèntic gegant amb una set insaciabile d'energia.

La recomposició del capitalisme després de la II Guerra Mundial s'articulà sobre l'expansió de la societat del consum de masses, que en gran mesura significà l'expansió i reconversió del conglomerat industrial i militar. El transport es convertí en un dels eixos centrals de l'acumulació i erigí l'automòbil com el principal símbol de l'època. A més, el sector aeronàutic fou un dels principals nínxols de negoci, tot reciclant aeronaus, pilots i aeroports militars en civils. Parlar d'aeronàutica, però, significa parlar de turisme. En poc temps el nombre de passatgers arribats a les Balears es multiplicà, tot passant de 6.000 passatgers arribats en avió el 1945 a 4,56 milions el 1973, l'any de la crisi del petroli. L'altre sector que es convertí en el rei del capital fou el dels hidrocarburs, les grans multinacionals del petroli definiren la geopolítica i geoeconomia internacionals. A la dècada dels 1960 el consum mundial de petroli ja superà el de la resta de combustibles i el 1973 se situava en torn a 56 Mbd¹, dels quals el 45 % estava destinat a alimentar el transport global. Cal advertir que el preu dels combustibles

Franco a la inauguració de la central tèrmica d'Alcúdia (1960).

era molt baix, la qual cosa afavorí la propagació de la droga petrolífera per tot el cos social. Una tercera peça clau d'aquella recomposició fou la del sector de la construcció. Els cotxes havien de passar per carreteres (i els avions per aeroports) per tal de connectar nous espais. Així doncs, durant els «trenta gloriosos» (1945-1975), infraestructures de transport, urbanitzacions i perifèries turístiques, constituïren part del nucli dur del capital.

El transport turístic mundial requereix el mateix petroli que s'extreu conjuntament a Iraq i Kuwait

La crisi dels 70 sacsejà el sector aeronàutic, especialment pels efectes de l'augment del preu del petroli en un entorn de guerra de preus entre companyies aèries. No obstant això, la reestructuració neoliberal estimulà una nova fase expansiva amb la privatització de companyies aèries i la liberalització de l'espai aeri, procés que culminà amb l'eclosió de les companyies de baix cost. L'anomenada globalització suposà un augment desorbitat dels fluxos comercials, també turístics i, per tant, del transport. El consum mundial d'energia augmentà fins a establir-se entorn a 85 Mbd durant els anys 2.000, amb un increment del 51 % respecte l'any 1973. Però el més important és que el consum energètic del transport ha passat de 25 Mbd el 1973 a 51 Mbd el 2007. A més, cal destacar que el transport relacionat amb el turisme, sobretot l'aeri, representa el 7 % del consum de petroli mundial. Dit d'una altra manera, el transport turístic requereix el mateix petroli que s'extreu conjuntament a Iraq i Kuwait. Si tenim en compte que només el 2 % de la població mundial puja a un avió, la factura energètica i climàtica del negoci turístic esdevé desorbitada. A això, s'hi ha d'afegir el fet que el lobby turístic ha aconseguit que els combustibles dels avions quedin exemptes de pagar impostos i que a més en els comptes de les emissions de GEH (Gasos d'Efecte Hivernacle) s'introdueixin tota una sèrie d'operacions de maquillatge per tal de no reflectir les emissions reals de l'aviació.

Emperò no és només el transport aeri el que es potencia i subvenciona, sinó que les zones turístiques també s'han hagut d'adaptar, en termes energètics, per tal d'acollir els usos de la indústria del plaer. L'adaptació energètica d'aquests espais ha estat una prioritat per part dels governs «proturístics» des que la dictadura designà el territori balear com el principal jaciment turístic espanyol. A la primera meitat del segle XX les Balears estaven escassament electrificades i el control elèctric estava estretament vinculat amb els grans cacics: March a Mallorca o Matutes a Eivissa. Així mateix, els poderosos controlaven també els combustibles: March amb el complex petroquímic de

La darrera gran infraestructura energètica: Projecte Rómulo d'interconnexió elèctrica entre la península i les Balears (400 MW) en funcionament des de 2012.

Porto Pí, els Salas amb la petrolera del Molinar i els Isern amb els lignits. Emperò, la societat balear fins mitjan segle XX funcionava majoritàriament sense energies fòssils. La política industrial del règim prioritzà l'electrificació de les Balears i després que l'INI (Instituto Nacional de Industria) adquirís GESA es construïren les centrals tèrmiques per dotar l'arxipèlag de la potència que exigia la industrialització turística. Es consolidà un model elèctric concentrat en poques centrals tèrmiques i controlades pel monopoli estatal. Als anys 60 s'inauguraren noves centrals, Formentera va ser-ne la darrera (1968). El petroli era el principal combustible perquè era barat, però després de la crisi de 1973 es reorientà la política energètica estatal i s'optà per substituir-lo per centrals de carbó. Aquí es troba la raó de la construcció de la central d'Es Murterar (1981). Entre 1960 i 1981 la potència elèctrica havia augmentat significativament, passant de 53 MW a 678 MW.

La política energètica neoliberal s'ha orientat a enfortir el poder de GESA i impossibilitar la implantació d'alternatives energètiques

Entre 1960 i 1973, el consum energètic a les Balears es disparà, passant de 200 mil TEP² el 1960 a 1 milió TEP el 1973. Emperò, durant els anys de crisi i recomposició del capital, entre la dècada dels 70 i la dels 80, el consum energètic a les illes augmentà suauement. Després, un cop desplegat els nous mecanismes neoliberals, el consum energètic es desfermà i es passà de 1,5 milions TEP el 1990 a 3 milions TEP el 2007. Aquesta etapa coincideix amb la privatització de GESA; tota la política energètica de les illes ha emanat directament del seu consell d'administració, avui controlat per la italiana ENEL. Com tota bona companyia elèctrica, ha estat un clar exemple de portes giratòries. Bar-

tomeu Reus (PP) fou designat president de GESA el 1997 i el 2009 deixà la companyia quan sortí a la llum el seu paper com a testaferro de Jaume Matas.

Com tota bona companyia elèctrica, GESA ha estat un clar exemple de portes giratòries

L'etapa neoliberal s'ha caracteritzat per una política energètica orientada a expandir el poder de la companyia i impossibilitar la implantació d'alternatives energètiques. Així, poc abans de l'esclat de la crisi s'aprovà el pla energètic que preveia incrementar la potència elèctrica i assegurar el subministrament de combustible a la multinacional a través d'un gasoducte. També es justificava, sota la retòrica de la seguretat energètica, la connexió elèctrica amb la península. Així, la potència instal·lada ha passat de 734 MW el 1990 a 2438 MW el 2012. El 2009 entrava en funcionament el gasoducte i el 2011 el cable. En aquests moments hi ha potència de més. Tota aquesta despesa pública, com en el cas de la incineradora, té segrestada la població de les Illes que, a més de subvencionar les exigències energètiques de la indústria turística, ara haurà de fer front a unes inversions deficitàries. La raó d'aquest excés de capacitat té a veure amb l'especulació; quan la bombolla immobiliària es refredà, s'activà a tot l'estat una nova bombolla de construcció de centrals elèctriques, assegurades pel govern. Tal com dicta la doctrina neoliberal: la banca sempre guanya, els costos es socialitzen. Per acabar, amb el previsible esgotament del petroli, la crisi i la cerca de nous nínxols d'inversió s'han començat a desplegar projectes de prospeccions petrolíferes al mar balear. Probablement, la mar serà un dels nous espais de conflicte.

¹ Mbd: Milions de barrils dia.

² TEP: Tona Equivalent de Petroli.

La mar: Un femer velat als turistes

Els subjectes més damnificats per la brutor a les aigües balears, com els ecosistemes marins i la població resident, són els grans oblidats per part de les institucions.

Gabriel Mateu Janer

Milers de tones de fems de plàstics, neumàtics i llaunes arriben a les costes balears any rere any. L'origen d'aquests fems que desllueixen el nostre litoral, que el desmitifiquen com a verge i que resten transparents a les nostres aigües és molt divers. Poden resumir-se les fonts principals de residus que interfereixen en el medi marí i en els ecosistemes litorals del nostre arxipèlag en tres. En primer terme, els abocadors costaners del nord d'Àfrica que, en dies de fort xaloc, deixen escapar molts de residus amb destinació a les costes del migjorn de les illes. En segon, la xarxa fluvial balear que, en temps de fortes plogudes, arrossega fins a la mar tota mena d'objectes intrusos per als ecosistemes marins. I en tercer lloc, els vaixells, fent especial incís en els ingents bucs amb grans carregaments que travessen l'autopista marítima que comunica el canal de Suez amb l'estret de Gibraltar i que passen a escasses cinquanta milles al sud de l'arxipèlag.

Considerant aquests focus de fems que tornen viscoses i brutes les aigües de les Balears, tota bona gestió sobre el nostre medi marí per a mantenir-lo net és poca i insuficient. La gestió dels països perifèrics sobre els seus focus de contaminació marítima és clau per a frenar l'arribada de fems a les nostres illes. S'enfonsin o surin, la mar no s'empassa res i els residus poden romandre-hi durant centenars d'anys. Per exemple, una botella de plàstic està 450 anys a dissoldre's a la mar.

No debades, ja fa anys que s'acciona en temps de bonança meteorològica el sistema de neteja litoral a petició dels hotelers, fent-lo coincidir precisament amb els mesos d'estiu i amb la temporada alta. Aquest sistema de neteja consisteix a fer salpar dels ports de les illes una brigada de barques especialitzades en la recollida de residus amb l'ànim de grenar la costa i endur-se'n els fems que interfereixen en el medi. La crisi induïda pels lobbys financers i els grans grups de poder ha passat factura a molts d'aspectes que afecten seriosament el benestar de la població, entre ells, el medi ambient. Arran de les retallades, el sistema de neteja del litoral que abans s'accionava durant set mesos a l'any i amb el doble d'embarcacions, s'ha reduït a tres fent coincidir la neteja amb els mesos de major arribada de turistes. Els resultats en xifres de recollida de residus de la mar són evidents: l'any passat –el 2014– es retiraren entre el juliol i el setembre 47 tones de residus de la mar mentre que a la campanya de 2010 es retiraren 173 tones. Aquesta reducció no és atribuïble a què ara hi hagi menys fems, sinó a una menor eficàcia en la recollida motivada per la retallada en termes temporals de la campanya de neteja. La qüestió tècnica també limita els resultats desitjables en aquestes tasques de neteja. La disponibilitat d'embarcacions més ben dotades i més efectius serien condicions òptimes per a mantenir més

netes les aigües. De fet, moltes de les barques utilitzades estan dissenyades per a navegar pels rius, ja que amb un vent superior a força tres la barca no és segura i la recollida ja no és eficaç.

Per molts d'esforços que es facin, els fems encara hi són i no aturaran de créixer mentre continuï aquest zenit de la civilització del consum i de la cultura d'un únic ús.

Així les coses, tenim un sistema de neteja de la costa pagat amb els nostres impostos buit de contingut conservacionista i de protecció del medi i de la natura. De fet, la limitació d'aquesta neteja als mesos de temporada alta respon a les exigències del sector hotelier de fer complir les expectatives de trobar platges i cales netes que té el turista que ens visita.

Ja fa anys que s'acciona en temps de bonança meteorològica el sistema de neteja litoral a petició dels hotelers, fent-lo coincidir precisament amb la temporada alta

No obstant això, les damnificades d'una contaminació per residus sòlids urbans del medi marí no es redueixen al sector turístic i hotelier, ni a una economia moguda i activada per les persones que ens visiten. Les raons que haurien d'accionar la neteja del nostre litoral han de ser més profundes i han de respondre a la visió del medi marí i dels seus ecosistemes com un patrimoni digne de preservar, atresorat per multitud d'espècies amb funcions ambientals diverses que atorguen bellesa i singularitat a les nostres platges. La posidònia –hàbitat sense el qual no tindríem les platges d'arena blan-

Llengua de fems de fins a 8 milles nàutiques sense interrupció que fou fotografiada l'any 2013 enfront de les costes de Sa Ràpita, Es Trenc, Es Carbó, Es Caragol i cap de ses Salines. Font: C. Mestre.

ca– en seria un cas, la qual necessita l'arribada de la claror del sol fins al fons submarí per sobreviure. Les illes o cordons de fems que suren sobre la pell de la mar resten transparents a les aigües i la posidònia pot veure's negativament afectada per seguir exercint les seves funcions vitals. Segons un testimoni, l'any 2013 hi va haver un cordó de fems que anava des de Sa Ràpita fins al cap de ses Salines –unes vuit milles nàutiques de fems seguint la gruixa de residus que il·lustren la imatge superior–.

Estam davant d'un sistema de neteja de la costa buit de contingut conservacionista i de protecció del medi i la natura

La fauna marina també es veu negativament afectada per la presència de fems a

la mar, en especial, per aquells residus que han derivat en microplàstics i que acaben per ser ingerits pels humans que trien l'opció de menjar animals d'aquest medi. Però la pitjor part se l'enduen les tortugues, els aucells i els mamífers marins, que moren per menjar plàstics o en quedar enredats en llinyes, restes de xarxes i envasos. Aquest impacte de l'acció humana sobre els ecosistemes marins i els organismes no ha estat, per desgràcia, una raó prou important per a desplegar els sistemes de neteja de la mar com sí que ho ha estat el requeriment per part del turista de trobar el seu escenari de recreació i oci –la platja– en condicions, sense brutícia. Novament es demostra que la política que ha emanat de les administracions d'aquesta comunitat no s'ha articulat pel benefici de la ciutadania ni del medi, sinó per a satisfer l'experiència del turista que és proporcional al grau d'ingressos del sector hotelier.

La pitjor part se l'enduen les tortugues, els aucells i els mamífers marins, que moren per menjar plàstics o en quedar enredats en llinyes, restes de xarxes i envasos

Totes les raons que s'han enumerat anteriorment són més que suficients per a justificar l'articulació d'una gestió de neteja i conservació del medi marí molt més dilatada al llarg de l'any i que parteixi de la voluntat de millorar el benestar de les comunitats vegetals, animals i humanes que es donen la mà i conviuen en l'espai de les illes Balears. La mar és un medi molt valuós i convé superar la visió economicista que es té de la seva gestió en l'àmbit de les Balears, obcecada fins ara a millorar la imatge de les illes a l'exterior per treure'n només rèdit econòmic.

Barques que per poc que bufi el vent o l'embat es tornen insegures. Font: C. Mestre.

Un exemple de les lluites contra la turistització de la vida a la Barcelona massificada: el barri de Gràcia

Tàctiques i estratègies que poden servir-nos per a les futures lluites a Mallorca.

Xavier Castelló

La marca Barcelona ha convertit una ciutat agradable del Mediterrani en una mercaderia rapinyada per tots els capitals turístics que operen a Europa. Barcelona pateix cada any més la pressió turística, que ofega i impossibilita la vida de les seves habitants mentre tota la ciutat es dissenya i planifica cada any més per a ser consumida pel turista. Podríem definir els últims 20 anys de Barcelona com les dècades de la massificació turística.

Algunes dades il·lustren més que bé l'actual situació de la capital catalana¹. Barcelona, amb només 1,6 M d'habitants, és la quarta ciutat més visitada d'Europa després de Londres (8,6 M), París (2,6 M) i Roma (2,9 M). És el port líder d'Europa i del Mediterrani en creuers: fins a 30.000 persones per dia poden arribar a desembarcar al port de Barcelona durant l'agost. El nombre de turistes ha augmentat vertiginosament durant les últimes dècades: 1990 (1,7 M de turistes), 2000 (3,1 M), 2006 (6,3 M) 2012 (7,4 M) 2013 (més de 8 M). Si mirem la importància del sector turístic dins l'economia, ens trobem que l'activitat relacionada amb el turisme representa un 12 % del PIB de Catalunya i 100.000 persones estan assalariades per contractes relacionats amb el turisme a Barcelona².

Barcelona doncs, s'ha convertit en una destinació de turisme massificat, malgrat que la seva maquinària propagandística no ho vulgui reconèixer. Alguns exemples del que passa als barris més pressionats pel turisme il·lustren perfectament això. A Ciutat Vella, 8 de cada de 10 persones que passegen per la Rambla són turistes, això demostra que és un espai abandonat per la gent del barri. La percepció de les veïnades és que Ciutat Vella s'està convertint en un parc temàtic, en un escenari de cartró-pedra, i que el turisme crea crispació. Es poden observar pancartes com: «Welcome to Marbella», «On és l'ànima del Born?» o «El barri no vol ser un parc temàtic». Per altra banda, al Parc Güell, una de les altres destinacions massificades de la ciutat, hi arribaren a entrar 25.000 persones cada dia. Des d'octubre de 2013, l'ajuntament ha tancat la zona monumental per regular l'entrada de turistes i residents (es cobra una entrada de 8 € per l'accés). El parc Güell és un perfecte exemple de tancament i privatització d'un espai públic a causa de la massificació turística. Seguint la mateixa lògica i apel·lant als mateixos motius, es podrien acabar tancant algunes platges o el Parc de la Ciutadella. És interessant destacar que, actualment, Barcelona és el quart destí que més decep els turistes que la visiten. Això és una mosta inequívoca d'una massificació que està acabant amb la vida de la ciutat, perquè la converteix en un espai mercaderia poc atractiu pel visitant.

Ben a prop del Parc Güell, un dels barris que du sofrint un procés de gentrificació i turistització creixent és la Vila de Gràcia: pujades del preu del sòl i l'habitatge, aug-

ment vertiginós dels comerços de marques, invasió creixent de l'espai públic per part dels turistes, etc. que ja han provocat l'expulsió de més de 3.500 veïnades durant el darrer any³. Gràcia, però, no es queda amb els braços creuats.

Un exemple destacable de les lluites creixents al barri contra el turisme es dugué a terme el passat 28 de febrer del 2015. Unes 200 persones van protagonitzar una manifestació contra l'elitització del barri de Gràcia i la massificació turística, que va acabar amb l'okupació del local que durant mig segle havia acollit el comerç Alimentació Sol (número 23 de la plaça del Sol de la Vila de Gràcia). Aquest immoble, que estava previst que es convertís en un hotel de la cadena NH, va ser okupat amb la intenció d'adequar un espai que servís com a «punt de trobada» al barri. Un lloc on poder compartir les dificultats d'accés a l'habitatge «fruit de l'ofensiva turística i especuladora». D'aquesta manera, un futur hotel planificat pel capital turístic esdevenia la nova Oficina d'Habitatge de Gràcia. Aquest mateix abril, s'ha celebrat una audiència veïnal sobre el turisme a la mateixa Plaça del Sol, i moltes assemblees del barri se celebren a la recent okupada Oficina d'Habitatge de Gràcia.

Una manifestació contra l'elitització del barri de Gràcia i la massificació turística va acabar amb l'okupació d'un local on estava projectat un hotel de la cadena NH

Malgrat que la guerra de la gentrificació, com en tant d'altres indrets, de moment l'estigui guanyant encara el Capital-Estat, Gràcia compta amb un teixit social fort que, almenys, pot plantar-li cara amb accions directes com aquesta: ateneus (Rosa de Foc, la Barraqueta), centres socials okupats (El Banc Expropiat, Casal Popular Tres Liris, el quiosc), dones feministes de Gràcia, assemblees llibertàries, esquerra independentista, llibreries (Aldarull, La Sirga), cooperatives de consum, etc. A més, i qüestió central, existeixen diferents espais de coordinació, com l'Assemblea de la Vila de Gràcia i la plataforma Gràcia

Campanya contra la turistització (Ciutat Vella).

Okupació del local on estava projectat un hotel de la cadena NH (Plaça del Sol, Gràcia).

cap a on vas⁴. A més, en l'àmbit de barri i com a espai-paper de coordinació, recentment ha sortit la publicació en paper gratuïta i autogestionada *La Metxa*. És evident que una acció d'aquesta envergadura no podria plantejar-se amb èxit sense aquest teixit social de barri.

A Ciutat, un dels barris que podria comparar-se per la pressió turística i la gentrificació és el cas del barri de Sa Gerreria. Amb l'obertura el passat mes de març de l'hotel Sant Francesc el nombre de petits hotels de luxe que infecten el centre històric de Palma puja a la vintena, la meitat concentrats només als barris de Sa Gerreria i Sa Calatrava⁵. Però la resistència al turisme en aquest barri és pràcticament nul·la. Per què? Les xarxes d'autonomia social que descrivíem anteriorment al barri de Gràcia són condicions de possibilitat d'accions com la del passat mes de febrer i el primer que ens hem de preguntar és: per què no existeixen aquestes condicions a Ciutat? Quines iniciatives hem d'impulsar des dels moviments socials autònoms i anticapitalistes per tal de fer passes per a aconseguir-les?

De les lluites en defensa del territori a la ciutat pot emergir un veïnatge compromès amb la defensa dels seus barris i, d'aquesta manera, construir poc a poc comunitats de combat

Crec que un primer pas absolutament necessari és la creació d'una assemblea de barri que tingui uns objectius clars i que entre el principals hi figuri la lluita contra la turistització del barri. Això vol dir que expliqui a la resta de veïnades tota la cara obscura que té l'«or turístic». En segon lloc, és vital recuperar l'espai públic: aquestes assemblees i les seves accions han d'estar al carrer per tal de recuperar-lo per a les persones que habiten el barri i s'han de mostrar obertes a tothom. En tercer lloc, cal potenciar la creació de més espais autònoms i d'economia social, com poden ser *transitant* o el NAL Patins de l'EcoXarxa, que serveixin per a crear una vida social fora dels canals de la mercantilització i de les administracions de l'Estat: cooperatives, associacions, espais de creació, centres socials, etc. En quart lloc, fruit de les qüestions anteriors, és necessari aconseguir teixir una complicitat veï-

nal al barri: recuperar unes relacions socials estretes, de confiança i de suport mutu. Per últim, gràcies a la creació d'aquesta autonomia social, s'ha d'utilitzar l'acció directa com a eina més efectiva de lluita.

Un primer pas necessari és la creació d'una assemblea de barri, on un dels objectius bàsics sigui la lluita contra la turistització del barri

En aquesta línia, no hem d'oblidar que les lluites contra el turisme i allò que representa a la ciutat (mercantilització de l'espai públic, processos de gentrificació, etc.) s'emmarquen clarament dintre de les lluites en defensa del territori⁶. D'aquestes lluites, pot emergir un veïnatge compromès amb la defensa dels seus barris i, d'aquesta manera, es fa possible construir poc a poc comunitats de combat. La jugada és doble: al mateix temps que es genera i visualitza un conflicte explícit contra els interessos de l'Estat-Capital-Turisme, es creen noves possibilitats de vida col·lectiva. Treballar per aconseguir a mig termini l'emergència d'aquestes comunitats és clau.

Si no ho aconseguim, estratègies com la del 2014 de construir el Front Comú en Defensa del Territori (una plataforma), sense tenir força real als barris i pobles, acabaran transformant-se en un activisme de manifestació, tranquil i de pamflet, sense possibilitat de complir els objectius transformadors que ens marquem.

1 Documental *Bye Bye Barcelona* (2014): <http://www.byebyebarcelona.com>

2 Balears, amb una població molt menor (1M d'habitants), té una arribada de turistes encara major que Barcelona: més de 13,5M de turistes el 2014 (10M a Mallorca). Font: Ibestat (Institut Balear d'Estadística). A més, el sector turístic representa el 45,5 % del PIB a Balears.

3 <http://graciaonvas.blogspot.com.es>

4 Íbid.

5 Wilms, A. (2015, 25 de gener) Dormir como los nobles de Palma. *Diario de Mallorca*, pp. 14-15.

6 Castelló, X. (2014). Lluites en defensa del territori: la crítica antidesenvolupista o antiindustrial. *Tot Inclòs*, pp. 18.

L'alternativa està en la disputa

Què podem aprendre de l'experiència del turisme comunitari d'Amèrica Llatina?

Ernest Cañada

En els debats sobre possibles alternatives al model turístic dominant, que és fonamentalment generador de processos de desposseïció, explotació laboral i destrucció de l'entorn comú, són freqüents les referències al turisme comunitari com a exemple possible d'alguna cosa diferent. Això ha fet que aquest model de gestió turística, que s'ha dut a terme bàsicament en àrees rurals de països empobrits d'Amèrica Llatina, Àsia o Àfrica, sigui sotmès a un intens escrutini sobre la seva viabilitat o sobre què pot aportar realment en un procés d'emancipació social.

Turisme comunitari: una aposta pel control col·lectiu

El turisme comunitari és bàsicament un model de gestió de l'activitat turística en el qual la població local d'un determinat territori rural (especialment pobles indígenes i famílies camperoles) i a través de diferents estructures organitzatives de caràcter col·lectiu, segons siguin les característiques de cada lloc, exerceix un paper preponderant en el control del seu disseny, execució, gestió i distribució de beneficis. El turisme comunitari a la majoria d'iniciatives que han funcionat a Amèrica Llatina, que és el que prenc com a referència, no ha actuat com a substitut de les activitats agropecuàries tradicionals (agricultura, ramaderia, pesca, artesanía, usos forestals, entre d'altres), sinó com una forma de diversificar i complementar les economies camperoles.

Els seus orígens són múltiples, però destaca la voluntat de trobar alternatives davant la crisi rural a la que havien abocat a molts territoris una dinàmica de globalització dominada pels grans capitals i per les polítiques neoliberals que havien actuat contra el sector camperol. També apareix com una reacció d'algunes poblacions davant l'explotació turística forana que els convertia en simple decorat d'una activitat controlada per altres.

El mercat del turisme comunitari s'ha organitzat al voltant de dos grans grups: sectors de classe mitjana d'àmbit internacional, bàsicament d'Europa i d'Amèrica del Nord, i població del propi país de classe mitjana i mitjana-baixa que troba en aquestes iniciatives una oferta d'oci popular. Entremig d'aquests dos grups destaquen també els nacionals que viuen a l'estranger i tornen periòdicament al seu

país per vacances. Per a la comercialització en els mercats pròxims, les iniciatives comunitàries han actuat bàsicament pel seu compte o per mitjà d'associacions locals que han ajudat a donar-los a conèixer. En canvi, per entrar en el mercat internacional han necessitat, en gran mesura (però no única), el paper de tour-operadores que ho facilitessin. En alguns casos, s'han creat tour-operadores comunitàries i, en d'altres, les iniciatives comunitàries han establert aliances amb empreses privades compromeses amb aquest model.

Les formes en les que s'organitza el turisme comunitari i els seus resultats són diversos, però el seu comú denominador és aquesta voluntat de les comunitats rurals de tenir un major control sobre una activitat turística que repercuteixi en una millora de les seves condicions de vida i de conservació del seu entorn.

L'evolució del turisme comunitari evidencia les dificultats d'establir models alternatius als quals puguem atribuir virtuts emancipatòries definitives. Ens mostra en realitat que la disputa pel control de l'activitat turística és permanent

Un model demandat pel mercat

Un dels principals atractius d'aquesta modalitat turística ha estat la possibilitat de conèixer àrees rurals, allunyades dels grans circuits turístics més massificats, de la mà de la gent que viu en aquells territoris. Gràcies a l'evolució del mercat turístic internacional aquesta és una opció que connecta cada cop més amb els interessos d'un segment creixent del mercat. El model turístic tradicional de caire fordista, que podríem exemplificar amb el típic ressort de tot inclòs, no desapareix en aquest context, però actualment hi ha una demanda en ascens per a propostes turístiques més singulars, personalitzades i que permetin viure experiències considerades com a més «autèntiques». Hi ha una progressiva segmentació de l'oferta turística que s'allunya de l'estandardització de les darreres dècades.

Iniciativa ASOPROLA, Costa Rica. Foto: Ernest Cañada.

Iniciativa «Bosque de Cinquera», a El Salvador. Foto: Fundació PRISMA.

Aquesta evolució ha fet que l'oferta comunitària pogués formar part de les noves tendències turístiques internacionals. Aquest fet ha facilitat que moltes comunitats veiessin com s'incrementaven les seves possibilitats de negoci i, al mateix temps, incrementar els ingressos de les seves iniciatives. Simultàniament, però, les grans operadores turístiques mostren un creixent interès per aquesta modalitat de desenvolupament turístic. Això suposa una nova font de reptes i riscos i de qüestionament de com s'organitza l'activitat turística per poder fer front a les seves particulars demandes.

Així, el turisme comunitari es pot veure sotmès a una nova dinàmica en la qual altres agents externs a les comunitats intentin dominar el negoci turístic. D'aquesta manera s'entra en un nou espai en disputa per control de com funciona aquesta activitat

El turisme comunitari es pot veure sotmès a una nova dinàmica en la qual altres agents externs a les comunitats intentin dominar el negoci turístic

El sentit de la disputa

L'evolució que està tenint el turisme comunitari posa en evidència les dificultats d'establir models alternatius als quals puguem atribuir virtuts emancipatòries definitives. Ens mostra, en realitat, que la disputa pel control de l'activitat turística és permanent. Però pensat des de la vella Europa, l'experiència del turisme comunitari ens dona la pista d'un camí molt més interessant per pensar les alternatives al model turístic dominant: la voluntat de control col·lectiu sobre una determinada activitat econòmica en constant disputa sobre com s'ha d'organitzar.

I penso que aquí rau una via més fecunda per pensar en termes alternatius. Més que atribuir-li «maldats» inherents a l'activitat en ella mateixa, m'interessa més pensar en les correlacions de forces que permeten organitzar aquesta activitat d'una o altra manera. L'alternativa està en la disputa, en la voluntat democràtica

d'organitzar les activitats econòmiques en un determinat territori al servei de les necessitats de la majoria de la població i no dels interessos d'uns pocs.

Els termes en els quals es plategen aquestes disputes són múltiples i actuen a diferents escales. S'inicien en les formes més bàsiques sobre com està organitzat el model dominant. Des de les condicions laborals, contractuals i de retribució dels treballadors i treballadores del sector fins a quins sectors es beneficien o quins són els impactes territorials, econòmics, socials o culturals que genera en un determinat indret aquesta activitat turística. Les disputes que es produeixen a cadascun d'aquests àmbits determina la configuració del model turístic. Per suposat també quins són els actors que controlen estratègicament el negoci.

Un dels aspectes clau en la discussió de les alternatives, i per tant de la política pública en turisme, és el pes que ha de tenir aquesta activitat en un territori determinat. Segons el context i el pes adquirit repensar les alternatives al turisme pot implicar un decreixement turístic i una aposta per la diversificació econòmica més que continuar activant el turisme encara que sigui sota altres formes o en mans d'altres sectors als tradicionals.

Les grans operadores turístiques mostren un creixent interès per aquesta modalitat de desenvolupament turístic

El turisme comunitari ens ajuda a repensar els termes del debat sobre concebre les alternatives al turisme. Ens aporta sobretot aquesta voluntat de construir un turisme al servei dels interessos d'altres sectors. Però el seu exemple ens ajuda també a entendre com aquest procés és sempre permanent, sotmès a constants disputes. Per repensar el turisme ens aniria millor discutir menys en termes o bondats inherents a determinats sectors d'activitat i més en les correlacions de forces que ajuden que aquests es configuren d'una o altra manera.

Les cares ocultes del poder

Petites biografies sobre gran part dels cacics del negoci turístic.

Antoni Pallicer Mateu

Des de fa dècades les Illes Balears formen part de la lliga de campions de la indústria turística, la qual s'ha convertit en la principal indústria a nivell mundial del capitalisme amb uns nivells de creixement que han quadruplicat la resta de sectors econòmics. D'aquesta manera no és tan estrany que aquí s'hagin forjat capdavanteres multinacionals del negoci turístic. No obstant això, no deixa de ser sorprenent l'espectacular rapidesa amb la qual s'han creat aquests imperis empresaria-

rials. Un fet, aquest, que els investigadors el relacionen amb els lligams que tots aquests empresaris varen tenir, primer amb el franquisme i llavors amb el poder polític dominant durant els anys democràtics. Així mateix, la seva expansió internacional generalment ha estat avalada per dictadures o règims caciquistes i també per les seves relacions amb els paradisos fiscals, una cosa semblant al que ha passat a nivell estatal amb les grans multinacionals de la construcció, la banca i l'energia.

Aquí unes breus notes biogràfiques dels grans noms del capitalisme turístic balear:

Gabriel Escarrer Julià

Fundador i president de la multinacional Melià Hotels International (grup al que pertanyen Hoteles Melià Sol, Tryp i Paradisus Resorts). Forjà el seu imperi de la mà del potent operador turístic Thomas Cook. Ja en democràcia s'alià amb KIO, el famós fons sobirà del regne de Kuwait per adquirir la cadena hotelera HOTASA de l'intervingut grup RUMASA convertint-se d'aquesta manera amb la primera cadena hotelera de l'Estat espanyol. L'any 1985 inicià la seva fulgurant expansió internacional a la Indonèsia del general Suharto i posteriorment a la Cuba dels Castro. Fou la primera cadena hotelera a cotitzar a la Borsa.

Actualment la família Escarrer ocupa la posició 39 de la llista Forbes de les fortunes més importants d'Espanya, amb un patrimoni estimat de 1.100 milions d'euros. En l'actualitat, disposen de més de 350 hotels distribuïts en 35 països de 4 continents, que són operats sota les marques Gran Melià, Melià, Paradisus Resorts, ME by Melià, Ininsidey Melià, Tryp by Wyndham, Sol i Paradisus.

Simó Pedro Barceló Vadell

El Grup Barceló actualment té com a cara més visible Simó Pedro Barceló, actual copresident juntament amb el seu cosí Simó Barceló Tous.

Aquesta companyia sorgida del llogaret felanitxer des Carritxó inicialment es dedicava al transport en carretera però ja l'any 1962 obrí el seu primer hotel a Mallorca i el 1970 a Benidorm. Més endavant, en 1985, inicien la seva expansió internacional aterrant a la República Dominicana, un dels seus llocs predilectes.

A hores d'ara el Grup Barceló compta amb més de 100 hotels a 16 països i més de 400 agències de viatges a 22 països. La seva fortuna ascendeix ja als 850 milions d'euros.

Per la seva banda, Simó Pedro Barceló a més de copresident d'aquesta important empresa turística és conseller independent del Consell d'Administració d'Aena, SA. Des de 2003 fins a 2006, presidí Exceltur, i des de 2008 fins al novembre de 2010 fou president del Institut de la Empresa Familiar. L'any passat fou nomenat president de l'Agrupació de Cadenes Hoteleres de Balears.

Persona molt vinculada al Partit Popular, és actualitat per l'escàndol del Palau de Congressos.

Jaume Bauzà Andreu

President del Grup Bauzà, el qual inclou diferents empreses relacionades amb la promoció immobiliària, la construcció i el turisme, etc., entre les quals destaca Protur, la seva cadena hotelera. Juntament amb Monget controlen la majoria dels hotels de la important zona turística del Llevant mallorquí. Protur disposa de 18 hotels, 17 a la zona del Llevant de Mallorca i 1 a Roquetes de Mar.

Juan José Hidalgo

Nascut a Salamanca, s'inicià en el món dels negocis transportant immigrants espanyols a Europa a finals dels anys 60. Ja el 1972 crea Halcón Viajes i el 1991 es fa amb la companyia aèria Air Europa, integrades totes elles en la poderosa corporació turística que presideix, Globalia, el primer grup turístic espanyol, el qual des de fa anys té la seva principal seu a Lluçmajor. La seva fortuna ascendeix als 700 milions d'euros.

Carme Riu Güell

Consellera delegada del Grup Riu juntament amb el seu germà Lluís Riu, ambdós amb una fortuna de 700 milions d'euros. Forma part de la tercera generació al front de la cadena Riu, fundada el 1953, i que a hores d'ara oferta 105 hotels en llocs tan importants pel sector turístic mundial com la zona del Carib, Nova York, Europa i el nord d'Àfrica, entre altres com l'illa de Maurici a l'Índic. RIU sempre ha tingut TUI dins de l'accionariat (des dels inicis, encara que al principi no aparegués a l'estructura accionarial) i actualment l'empresa és 49% propietat de TUI i 51% dels RIU. En canvi, el que és molt important és el fet que RIU entrà en l'accionariat de TUI el 2004.

Abel Matutes Juan

Actual patriarca d'aquesta família que ha dominat l'illa d'Eivissa des de fa més d'un segle primerament a través dels seus negocis en el món de les navilieres i les finances.

Fou qui administrà el primer boom turístic a l'illa, creant el grup Fiesta, ara reconverit en Palladium Hotel Group, la seva nova marca corporativa. A més, és el principal constructor de l'illa. Compta amb una fortuna de 400 milions d'euros.

Abel Matutes Juan sempre ha estat molt vinculat al poder polític, fou batle d'Eivissa durant els darrers anys del franquisme, senador per la UCD, comissari de la Unió Europea i ministre d'Assumptes Exteriors en el primer govern d'Aznar.

Joan Lull Monget

Fundador i president de la cadena hotelera Hipotelers radicada a la costa del Llevant (Son Servera i Sant Llorenç). Actualment oferta 26 hotels, 19 a Mallorca, 2 a les Illes Canàries i 7 a Cadis. Però a hores d'ara estan en marxa tres nous hotels, dos a s'Arenal i un a la Riviera Maya, a Mèxic.

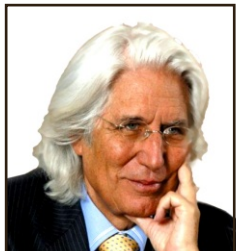

Miquel Fluxà Rosselló

President d'Iberostar, és el continuador de la saga empresarial, primerament vinculada a la indústria sabatera, que fundà el seu padrí Antoni Fluxà i que consolidà el seu pare Llorenç Fluxà Figuerola, molt vinculat al règim feixista i a la Banca March.

Segons la prestigiosa revista Forbes, la família Fluxà és la més rica de les Balears (una fortuna estimada de 1.100 milions d'euros) després de la totpoderosa família March (2.500 milions d'euros).

Actualment, Iberostar compta amb més de 100 hotels en 16 països diferents.

Margalida Ramis Fornés

Anterior presidenta de l'Agrupació de Cadenes Hoteleres de Balears i Directora General de la cadena hotelera Grupotel que actualment compta amb 34 hotels, la majoria a les Balears. L'any 2007 també obriren dos hotels a la ciutat de Barcelona.

Filla de Miquel Ramis Martorell, cacic de Platges de Muro i exbatle de Muro. Relacionat amb diversos escàndols com el de la contractació de Maite Areal (dona de Jaume Matas) al Valparaíso i també amb el camp de golf de Son Bosc.

Pablo Piñero Imbernón

Nascut a Múrcia i posteriorment radicat a Mallorca. De policia nacional va passar a ser empresari turístic. En els anys 70 creà el Grupo Piñero que actualment integra Viajes Soltour i les hoteleres Piñero Hoteles i Bahía Príncipe. El valor patrimonial del grup ronda els 1.900 milions d'euros. Una de les seves cares publicitàries és el tenista Rafel Nadal.

Bibliografia recomanada:

- Amer, Joan (2006) Turisme i política. L'empresariat hotelier de Mallorca.
- Buades, Joan (2006) Exportando paraísos. La colonización turística del planeta.
- Buades, Joan (2006) Do not disturb Barceló. Viaje a las entrañas de un imperio turístico.
- Contrainfo.cat (2012) Qui és qui en el capitalisme balear?
- Blàzquez, Macià (2014) El capitalisme turístic balear. Tot Inclòs. Danys i conseqüències del turisme a les nostres Illes.
- Casamajor, Eliseu (2014) El mapa empresarial turístic en temps de la crisi global. Tot Inclòs. Danys i conseqüències del turisme a les nostres Illes.